

Tijdschrift over de Migrantenproblematiek
driemaandelijks

V.u.: D. Dumlugöl Ser-
geysstr. 4 - 3020 Herent

Speciaal nummer:
Witboek voor een integratiebeleid

BAREEL

75 fr.

jg 10 nr 39/40 okt. 1987
dubbelnummer

Abonnementen:

Je kunt je abonneren op Bareel door overschrijving van 300 fr. op rekeningnummer 001 - 0967311 - 06 met vermelding 'abonnement Bareel'.

Bareel

een uitgave van
v.z.w. V.O.CO.M.

Hoofdredakteur:

Emiel Vervliet

Redactie:

Miek Aerts, Veerle Hobin, Mark Maes, Luk Michiels, Eliane Peytier, Piet Van Avermaet, Lode Van Look.

Medewerkers:

Sarie Abdeslam, Frank Caestecker, Frank Moulaert, Mark Naudts, Johan Proot, Hugo Swinnen.

Foto's:

Johan Proot, Jan De Staelen, archief Bareel

Tekeningen:

Guido Horemans.

Druk:

De Wrikker

Redactie en administratie:

Pol Kongs

Poststraat 156

1030 Brussel

tel. 02/217.11.38

Wat je in je handen hebt is een nummer van Bareel 'hors série'. Het is een samenvatting van het "Witboek Integratiebeleid", samengesteld voor socio-kulturele groeperingen, voor vormingsinstituten, voor migrantenverenigingen, voor gemeentepersoneel en ambtenaren, kortom voor ieder die in het migrantenbeleid geïnteresseerd is of erbij betrokken.

We hebben bij deze samenvatting, in vergelijking met de volledige tekst van het Witboek, minder de nadruk gelegd op de situatie van de vreemde bevolking, op de feiten, maar de aandacht toegespitst op de voorstellen en op het denkwerk van de Studiekommissie Minderheden. Deze studiekommissie mag overigens niet worden verward met een gelijknamig orgaan dat in 1984 werd opgericht door de wet Gol, veel later werd geïnstalleerd en dat we voorlopig moeten betitelen als een commissie zonder meer.

De 'andere', onze studiekommissie groepeerde intellectuelen uit alle hoeken en richtingen. Die willen hun werkstuk via dit nummer van Bareel ruimer verspreiden. Met dit document in de hand hoopt de Studiekommissie de aangesprokenen warm te doen lopen voor hun voorstellen, hen te overtuigen, de nodige uitleg te verschaffen. Daartoe kunnen plaatselijk bijeenkomsten worden georganiseerd. Voor meer inlichtingen het gekende adres: Poststraat 156, 1030 Brussel of tel. 02/217.11.14.

Daar kan nog iets moois uit groeien.

Overigens verschijnt het volgende nummer van Bareel pas midden februari. We starten in '88 met een nieuwe formule en hebben daarvoor een aanloop-pauze nodig. Geen reden tot ongerustheid dus. Van dan af willen we regelmatig om de twee maanden verschijnen. So long.

Inhoud

Inleiding	3
De Studiekommissie: een voortzetting van het kolloquium van 1984	5
De situatie van de vreemde bevolking	
1. Aanwezigheid van vreemdelingen in België	8
2. Economische activiteit van vreemdelingen	9
Voorstellen van de Studiekommissie	
1. Juridische Gelijkheid	11
2. Onderwijsbeleid	15
3. Gezondheidszorg	19
4. Huisvesting	22
5. Cultuur en identiteit	27
6. Gemeentebestuur	
Koördinatie van het beleid	

Redactie samenvatting: V. Hobin
Met dank aan Guy Poppe voor de suggesties.

Het Witboek Integratiebeleid

DE UTOPIE AAN DE MACHT ?

Meer dan twee jaar lang hebben academici, verantwoordelijken uit de onthaal- en de onderwijssector en de migrantenbeweging gewerkt aan het Witboek "Integratiebeleid inzake Buitenlandse Minderheden in Vlaanderen-België". Op 28 november 1986 is het boek in het overvolle auditorium van de ASLK te Brussel aan meer dan vierhonderd geïnteresseerden voorgesteld. De media, vooral radio en TV, waren ruim vertegenwoordigd. De intellectuele boodschap is goed overgekomen: schouderklopjes alom voor de onthaalspecialisten, de juristen met verbeelding, de huisrekenkamer van het Vocom en de eindredakteurs. Applaus, respect voluit, ook op wetenschappelijke seminaries waar de tekst voorgebracht, op de universiteitsrektoraten waar om wetenschappelijke erkenning gevraagd is.

Maar de politieke boodschap? Hoe is die overgekomen? Op dit punt is er reden tot scepticisme. De Belgische politieke wereld ligt niet wakker van het Witboek. De mandatarissen hadden tijdens het debat op 28 november wel lof voor het gepresterde werk - waarom trouwens niet? waarom zouden zij onderdoen voor de academici? - maar als politici koken zij goed uit hun ogen. De verwijzingen naar politieke programma's, het wankel houvast van de partijlijn, vormden het klassieke alibi: voor of tegen stemrecht op gemeentelijk vlak, oppositie en meerderheid waren allebei voorstander van plaatselijke initiatieven, maar zonder veel kosten. En uiteraard waren er ook de terechte verwijzingen naar hun prestaties op lokaal en nationaal vlak. De politieke woordvoerders waren het eens: er moet iets gebeuren, het smeulend racismevuur kan elk ogenblik hoog oplaaieren. En dan komt de aap uit de mouw: voorzichtigheid is geboden... We moeten ons hoeden om nu te verregaande rechten toe te kennen aan de vreemde, vooral niet-Europese bevolking in België. Want dat zou de haatgevoelens tegen vreemdelingen pas goed aanwakkeren, zou de Vlamingen in Brussel van een minderheidspositie tegenover de franstaligen naar een minderheidsposi-

tie tegenover de vreemdelingen voeren. Gelijkberechtiging moet dus langzaam, zonder brokken tot stand komen.

De werkelijkheid is anders. De gelijkberechtiging gebeurt niet langzaam, ze gebeurt niet meer, ze brokkelt af. In 1981 dacht men dat de nieuwe verblijfswet (15 december 1980) een konsolidatiewet was: een vrij verregaande bevestiging van het eisenprogramma van de democratische beweging voor vreemdelingen in de jaren zeventig. Maar het is anders gelopen. Sinds die wet is de rechtszekerheid van de vreemde, vooral niet-EG-bevolking teruggelopen. De wet Gol van 28 juni 1984 heeft het recht op inschrijving in een aantal Brusselse gemeenten aan banden gelegd. Ze heeft ook de verhaalmogelijkheden van met uitzetting bedreigde migranten beperkt. De herintegratiepremie (KB van 17 juli 1985) houdt een besliste uitnodiging tot terugkeer naar hun vaderland van langdurig werklozen in. De nieuwe vluchtelingenwet van 15 juli 1987 sluit de ogen voor de miserie van de aanzwellende golf vluchtelingen als gevolg van de politieke chaos in een reeks ontwikkelingslanden. Deze chaos is niet zelden het gevolg van de slechte economische toestand, de afdruk op nationale schaal van een niet aflatende wereldkrisis in de economie.

Nu zijn wetten niet alleen regels die een invloed hebben op het doen en laten van de bevolkingsgroepen waarop ze betrekking hebben. Wetten vormen ook een ideeëngoed. Door wetten en besluiten ter controle van vreemdelingen uit te vaardigen brengt het staatsapparaat een boodschap aan de bevolking: vreemdelingen zijn een potentieel gevaar voor de juridische en economische orde. Daarom moeten ze aan regels onderworpen en binnen bepaalde categorieën geïsoleerd, geobserveerd en - vaak - gesanktionerd worden.

Deze boodschap is helaas maar al te goed aangeslagen. Groepen en individuen in deze samenleving die latent racistisch zijn, zien er het ultieme steuntje in om tot racistische daden over te gaan.

Politici die dit in elektorale munt zoeken om te zetten, komponeren op hetzelfde thema een eigen deuntje. En ondernemers interpreteren deze boodschap als een duwtje in de rug om vreemde werknemers te ontslaan. Bewust of onbewust beginnen meer en meer 'burgers' de vreemde 'niet burgers' onloyaal te beschouwen, te behandelen, steeds meer af te straffen. De racistische trein is goed op gang gekomen, haar rookpluim zwelt aan als de onfrisse gassen die opstijgen uit een ontwakende vuilnisbelt. In plaats van een langzame gelijkberechtigting zien we meer en meer dat vreemdelingen uitgesloten en vervolgd worden. De racistische moord en de mishandelingen van de laatste weken spreken in dit opzicht klare taal.

Utopie

In het huidige overheidsoptreden is de gelijkberechtigting dood. Ze is een 'practical joke', een sprookje waarmee politici het in politieke debatten nog steeds proberen te redden. (Hoewel, zo bleek uit de reacties van een ACV-militant op 28 november 1986, deze vlieger steeds moeilijker opgaat.) Tegenover dit sprookje staat de utopie van de integratie 'overnight', in een vloek en een zucht als het ware. Een utopie is een radicale droom, maar tevens een plan voor vastberaden actie. Ze verenigt democraten, stuurlozen zowel als geïnspireerden en doel-

bewuste ijverars voor de verbetering van de interraciale samenlevingsvormen. Ze doet opnieuw geloven in wat kan: een programma vol integratiekansen voor alle lagen van de vreemde bevolking. Om dit geloof kracht bij te zetten illustreert ze tot in het kleinste detail waar het juridisch en budgettair om gaat. De Utopie konfronteert ook. Ze konfronteert de dagjesstrategen in vakbeweging en politieke groeperingen met de uitzichtloosheid van de stap-voor-stap integratie. Maar vooral konfronteert ze het racisme: ze is de enig mogelijke barrikade op de sporen van de racistische trein. Zowel door haar visie als haar zin voor dossierkennis, biedt ze een alternatief dat zo doordacht en begeistert is, dat elk racistisch argument — vaak niet meer dan een kreet — erdoor verwaterd. Voor de racistische beweging worden kleur bekennen, inbinden of tot verdere agressie overgaan de enige keuzemogelijkheden. Maar in elk van die gevallen komt het beeld van de Utopie versterkt uit de confrontatie.

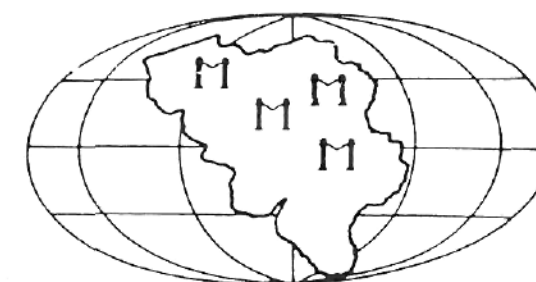
De Utopie is geen naïeve misleiding. Ze is een rationeel antwoord op een hyperemotionele sociale toestand. Voor de politieke mandatarissen betekent ze de laatste kans om het struisvogelhoofd uit het elektorale woestijnzand te halen en over de ideologische en politieke demarkatielijnen heen, werk te maken van een integratiebeleid in al zijn facetten.

Frank Moulaert

Het Witboek Integratiebeleid

Samengevat

INTEGRATIEBELEID BUITENLANDSE MINDERHEDEN IN VLAANDEREN-BELGIE

Op 25 en 26 mei 1984 organiseerde een groep Vlaamse wetenschappers een kolloquium over de "toestand van de buitenlandse minderheden in Vlaanderen — België". Dit kolloquium leidde tot een dubbel resultaat: 1. de voortgebrachte referaten zijn omgewerkt en gebundeld tot een boek met dezelfde titel en uitgegeven bij de Nederlandsche Boekhandel; 2. de oprichting van een Commissie Integratiebeleid, belast met het formuleren van een mens- en maatschappijvisie als filosofische basis voor een nieuw integratiebeleid, het aanduiden van tekorten in het integratiebeleid inzake buitenlandse minderheden, het vaststellen van beleidsalternatieven en het juridisch en budgettair vertalen van dit nieuw integratiebeleid.

Twee jaar intensief commissie —, enquête — en overlegwerk resulteerde in de uitgave van het *Witboek Integratiebeleid inzake migranten in Vlaanderen — België*, voorgesteld op het kolloquium van 28 november 1986. Het eerste deel van dit witboek geeft een overzicht van de toestand van de buitenlandse minderheden op het gebied van demografie en economie, sociale en politieke rechten, huisvesting, spreiding, onderwijs en gezondheid. Het geeft ook een overzicht van de bevoegdheden inzake migranten van het Belgisch en Vlaams bestuursapparaat.

Het tweede deel van dit witboek onderzoekt welk integratiebeleid in

Vlaanderen en België wenselijk is voor de volgende maatschappelijke domeinen: rechtspositie, onderwijs, gezondheidszorg, huisvesting, cultuur en gemeentelijk leven. Het witboek besluit met een gestructureerd overzicht van het voorgesteld integratiebeleid.

Werkgroepen en de raadpleging van de basis.

Het bij elkaar zoeken van alle informatie, het denkwerk en het neerschrijven van dit alles gebeurde door heel wat mensen op vrijwillige basis, met name door hen die geïnteresseerd waren en zijn in de problematiek en zich wilden wagen aan het

"bedenken, formuleren en realiseren van een voorstel tot integratiebeleid".

Na enkele algemene vergaderingen, waar vooral het "mens- en maatschappijbeeld dat kan bijdragen tot een positief integratiebeleid" besproken werd, gingen er verschillende werkgroepen aan het werk rond de thema's juridische gelijkheid, onderwijs, gezondheidszorg, huisvesting, cultuurbeleving, gemeentebestuur en spreidingsproblematiek. Deze werkgroepen bestonden in meerdere of mindere mate uit migranten, medewerkers van migrantenorganisaties, van begeleidingsdiensten, sociale diensten, universiteiten en vertegenwoordigers van allerlei disciplines (juristen, advocaten, economen, geografen, urbanisten, artsen, antropologen, sociologen, ...).

De taak van de werkgroepen bestond er in een inventaris op te maken van de tekorten in de situatie van de buitenlandse minderheden en aan te duiden op welke manier men deze kon verhelpen. Een samenvatting ervan werd ter discussie voorgelegd tijdens hearings met groepen uit de migrantenbevolking. De resulta-

ten van deze hearings zijn aangevuld met elementen uit de discussie — en studiedagen, georganiseerd door het ACV, het ABVV, het POG (Provinciaal Onthaalcentrum Gastarbeiders), de ACLI (Associazione Cristiana dei Lavoratori Italiane) in Waterschei en de Koördinatie van de Vreemdelingen- en Onthaalorganisaties in Gent. De onderwijsproblematiek maakte het voorwerp uit van een reeks afzonderlijke hearings georganiseerd in Mechelen, Borgerhout, Hoboken, Heusden-Zolder en Maasmechelen. Alles samen hebben zo'n driehonderd migranten en personeelsleden uit het onderwijs en de begeleidingsdiensten aan de hearings deelgenomen. Men zou kunnen opmerken dat het aantal migranten dat in deze 'momenten van democratie' betrokken werd, gering is. Toch is het naar ons weten het beste resultaat van directe inspraak in het vreemdelingenbeleid in Vlaanderen tot nu toe.

De inspraakprocedure vulde de oorspronkelijke gegevens aan en verbeterde ze. Ze legde ook de prioriteiten vast. Uit deze confrontatie koos men de topics die de studiekommissie en de werkgroepen moesten vertalen in juridisch verantwoorde voorstellen, met zo mogelijk ook de financiële kosten ervan. Ook diende uitgezocht welke instanties terzake bevoegd zijn en de manier waarop dit integra-

tiebeleid in concreto gerealiseerd kan worden.

Het realiseren van deze beleidsmaatregelen per probleemgebied, ook al houdt men rekening met de budgettaire gevolgen ervan, is nog geen voldoende waarborg voor een goed werkend integratiebeleid. Ook de coördinatie van de bevoegde departementen en administraties en van de maatregelen zelf, is onontbeerlijk. Hierop gaat het slothoofdstuk van het witboek dieper in. Het herneemt in een notedop de voorgestelde maatregelen, geeft aan op welk beleidsniveau en door welk departement een maatregel uitgewerkt moet worden en hoe men de verschillende acties het best op elkaar kan afstemmen. Een nog op te richten interdepartementale commissie kan een sleutelrol vervullen in de hele coördinatie — opdracht.

Voor een goed begrip lijkt het ook belangrijk te stellen dat de samenstelling van de verschillende werkgroepen erg verschillend was. In sommige groepen waren de mensen uit de praktijk in de meerderheid, andere bestonden vooral uit juristen of een bonte groep van academici. De samenstelling van de groep beïnvloedde in grote mate de manier van voorstellen van de verschillende prioriteiten, maatregelen en budgettaire impact. De praktici hielden de

voeten meer op de grond, de academici droomden wel eens weg. Beide houdingen hebben voor- en nadelen. De beide voeten op de grond houden betekent niet zelden dat men zich laat binden door het sociaal-konservatisme, eigen aan de huidige overheidsbesparingskoorts, te hoog vliegen houdt vaak geen rekening met de stand van de publieke opinie, de graad van bewustwording inzake migratieproblematiek van de burgers.

De werkgroep juridische gelijkheid was samengesteld uit praktijkjuristen. Onderwijs uit leerkrachten en vrijgestelden uit de onderwijssector. Voor gezondheidszorg was er geen werkgroep; de redactie van dit hoofdstuk gebeurde op basis van twee documenten, opgesteld door artsen die in de praktijk staan, aangevuld met materiaal uit interviews met andere artsen en onderzoekers. De huisvestingsproblematiek is behandeld door hoofdzakelijk universitaire onderzoekers in gesprek met enkele vertegenwoordigers van huisvestingskoöperaties. Cultuurbeleving doet het met een éénmansrapport op basis van een gespreksgroep met vertegenwoordigers uit de migrantenorganisaties.

De rapporten van de werkgroepen werden in een plumbijeenkomst van de studiekommissie geamendeerd, met alle respect voor de verschillende methoden van aanpak die door de werkgroepen gebruikt zijn. De studiekommissie heeft dit pluralisme willen behouden en wijst er zelfs nadrukkelijk op dat geen enkele werkgroep volgens een paternalistisch recept heeft gewerkt: nergens worden aan de migranten instructies gegeven hoe ze zich moeten integreren. Steeds werden wegen geopend en middelen aangereikt om die integratie mogelijk te maken.

Een mens- en maatschappijbeeld

Elk voorstel tot integratiebeleid moet vroeg of laat leiden tot een beeld van en visie op de mens en de maatschappij waarin die leeft. Daarom is het belangrijk duidelijk te ma-

ken wat men hier verstaat onder 'deze mens' en onder 'deze maatschappij'.

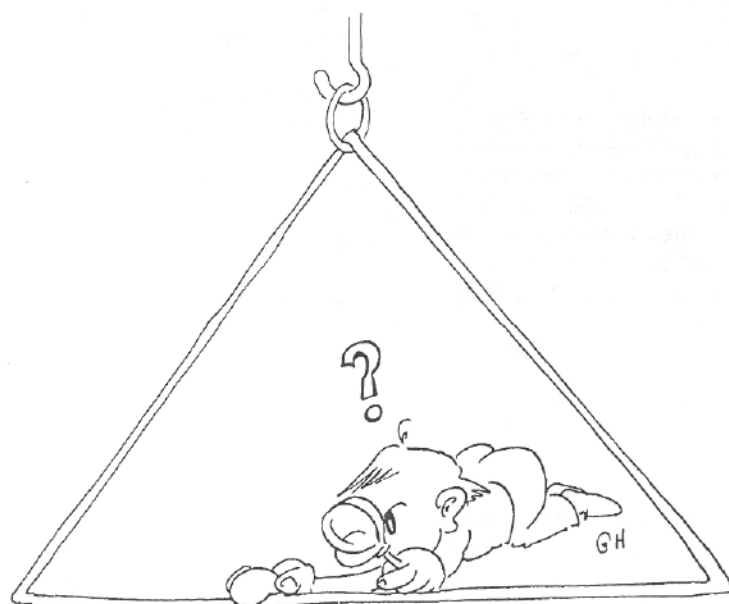
Vooreerst dient gesteld dat deze samenleving pluri-etnisch is en zal blijven. De bestaande etnische en culturele verschillen moeten daarom ook (h)erkend worden. We beseffen heel goed dat een culturele en/of etnische kentrek altijd bepaald wordt door objectieve en uiterlijke culturele gegevens (zoals kledij, wooncultuur, enz.), maar ook door individuele gevoelens van horen bij een reële of mythische groep (op basis van het persoonlijk aanvoelen van een individu). De relaties tussen verschillende culturele groepen — en de uiting daarvan — blijven een uiterst gevoelige 'materie', in evolutie, in wording. De 'oorspronkelijke' cultuur van voor de immigratie kan bewaard blijven, maar ook bijna geheel vervallen of overgaan in een nieuwe vorm.

Dit dynamisch aspect van relaties tussen etnische groepen is een zeer belangrijk element voor elk integratiebeleid. Deze etnische bewustwording en de manier waarop ze zich ontwikkelt tussen de migranten van verschillende generaties, tussen nationaliteiten en sub-nationaliteiten, tussen groepen die een verschillende socio-ekonomische achtergrond hebben, moet bestudeerd en onderkend worden om een integratiebeleid te ontwikkelen, gebaseerd op de erkenning van de eigen cultuur en identiteit.

De erkenning van deze vrijheid tot eigen ontplooiing betekent dat een voortdurende uitwisseling van ideeën wordt mogelijk gemaakt. In dit opzicht is de rol van brugfiguren tussen verschillende cultuurgroepen van het grootste belang. Met hen moet een beleid ontwikkeld worden waarin de waarden van de westerse

democratieën opnieuw in praktijk worden gebracht, omdat de westerse democratieën zelf een nieuwe situatie hebben geschapen toen ze een beroep deden op buitenlandse werknemers om hun ekonomie verder te ontwikkelen.

Uit het eerste deel van het witboek weerhouden we enkel de algemene toestandsomschrijving, omdat deze een reeks sociale en ekonomische gegevens biedt die belangrijk zijn voor de discussie over het integratiebeleid inzake buitenlandse minderheden. De konkrete gegevens die belangrijk zijn voor de afzonderlijke items zoals huisvesting of gezondheidszorg komen dan aan bod bij het bespreken van de verschillende prioriteiten.

BREDE RAADPLEGING VAN DE BASIS

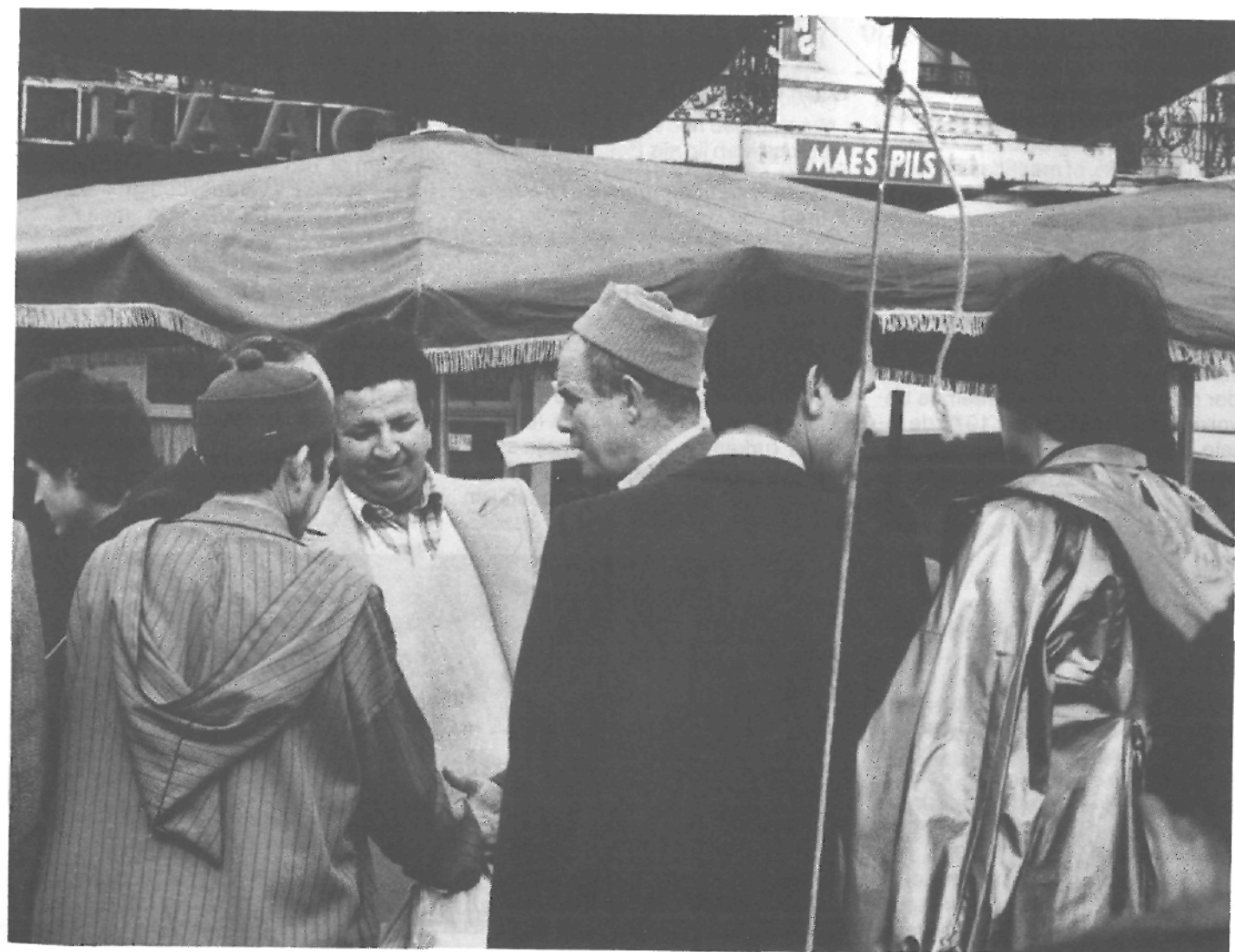

foto J. De Staeten

De aanwezigheid van vreemdelingen in België

1. Het aantal vreemdelingen

Op 1 januari 1985 waren er in België volgens het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS) 897.630 vreemdelingen of 9,1 % van de totale bevolking. Sedert de tweede wereldoorlog is dit aantal voortdurend toegenomen. Het aandeel van de vreemdelingen in de totale bevolking steeg van 4,3 % in 1947 tot 9,1 % in 1984. Tussen einde 1970 en 1985 is het aantal vreemdelingen met 201.348 eenheden aangegroeid, een toename met 28,9 %, of meer dan een vierde. In dezelfde periode nam de bevolking van Belgische nationaliteit slechts met 0,2 % toe en de totale bevolking in België met 2 %. Dit betekent dat de aangroei van de totale bevolking in deze periode bijna volledig toe te schrijven is aan de evolutie van het vreemdelingen-aantal. Zonder de aangroei van de vreemde bevolking zou vanaf het jaar 1975 de totale bevolking zelfs geslonken zijn. De invloed van de vreemdelingen op het bevolkingsverloop zal in de toekomst nog toenemen.

2. Componenten van de aangroei

Sedert de afkondiging van de immigratiestop voor migrerende arbeiders op 1 augustus 1974 is het belang van de verschillende componenten van de vreemde bevolkings-aangroei sterk veranderd. Na de tweede wereldoorlog tot en met 1975 was de aangroei vooral toe te schrijven aan het positief migratiesaldo (inwijking van buitenlandse werk-

nemers en hun familie). Vanaf 1976 is de toename in hoofdzaak een gevolg van de natuurlijke aangroei (geboorten in België). Vanaf 1978 is de (officiële) totale aangroei kleiner dan de natuurlijke aangroei wegens de veranderingen van nationaliteit, niet zozeer door naturalisatie, dan wel door gemengde huwelijken. Sedert 1982 doet zich een nieuw fenomeen voor: het migratiesaldo wordt negatief, er vertrekken meer vreemdelingen dan er inwijken.

3. De vreemdelingen naar nationaliteit

Zoals onder andere blijkt uit de resultaten van de jongste volkstelling (1981) vormt de bevolking van vreemde nationaliteit in België een zeer heterogene groep. De verschillen onder de buitenlanders (bv. tussen Turken en Japanners) zijn soms groter dan de verschillen tussen sommige nationaliteitsgroepen en

de Belgen. De Italianen (279.000 inwoners) vormen veruit de grootste vreemdelingengroep, daarna volgen de Marokkanen (105.133), de Fransen (103.512), de Nederlanders, de Turken en de Spanjaarden. In vergelijking met de situatie kort na de tweede wereldoorlog, toen de vreemdelingen in hoofdzaak herkomstig waren uit de buurlanden, zijn er grote veranderingen opgetreden. Ook tussen de jongste volkstellingen (1970 en 1981) is een belangrijke evolutie waar te nemen. De Marokkanen zien hun aantal met 65.839 eenheden of 168 % toenemen. Het aantal Turken verdrievoudigt: van 20.314 naar 63.587. De meeste EG-nationaliteiten kennen nog een beperkte groei, maar het aantal Spanjaarden is gedaald. Deze verschuivingen tussen de nationaliteitsgroepen zijn belangrijk omdat ze, wellicht meer nog dan de eigenlijke aangroei, mee het beeld bepalen dat de autochtone bevolking zich van de vreemdelingenbevolking vormt.

4. De interregionale spreiding van de vreemdelingen

De spreiding van de vreemdelingen over het Belgisch grondgebied is zeer ongelijkmatig, zowel wat het globaal aantal betreft, als volgens hun nationaliteit. Wat het spreidingspatroon van de totale vreemde bevolking betreft, kan men duidelijk een viertal belangrijke concentraties onderscheiden:

- a. De Waalse industrie-as en uitlopers ervan, met drie belangrijke onderdelen: de zone Borinage-Bergen, de zone La Louvière-Charleroi en de zone Luik-Verviers, samen goed voor circa 330.000 vreemdelingen in 1980;
- b. het Brussels stadsgewest met belangrijke uitlopers in Waals-Brabant: circa 280.000 vreemdelingen;
- c. de Limburgse mijnstreek met ongeveer 54.000 vreemdelingen;
- d. het Antwerpse met ongeveer 35.000 vreemdelingen.

EG-onderdanen hebben zich in grote concentratie gevestigd in de grensstreken, de Waalse industrie en rond de Brusselse agglomeratie. Zo-

nes met een hoge concentratie aan niet-EG-ers zijn de Limburgse mijnstreek, het Antwerpse en de Brusselse agglomeratie. Sinds 1981 neemt het aantal vreemdelingen in Wallonië af, zowel in relatieve als in absolute cijfers. In Brussel en in Vlaanderen neemt de vreemde bevolking toe. Alhoewel deze regio's ongeveer een gelijk aandeel van de vreemdelingenbevolking herbergen, is de concentratie in Brussel en in Vlaanderen toch zeer verschillend. In Brussel--hoofdstad maken de vreemdelingen een kwart van de bevolking uit, in Vlaanderen nog geen 5 %.

5. De demografische structuur van de bevolking van vreemde nationaliteit

De bevolkingspiramide van de vreemde bevolking verschilt sterk van de Belgische. Het aandeel van de kinderen (0 tot 14 jaar) is aanzienlijk hoger bij de vreemdelingen (31,7 % van de totale vreemdelingenbevolking) dan bij de Belgische bevolking (18,7 %). De bejaarden daarentegen (65 jaar en meer) zijn bij de vreemdelingen sterk ondervertegenwoordigd

(4,8 % tegenover 15,3 % bij de Belgische bevolking). Het grote aandeel van de jongeren in de leeftijdsstructuur van de bevolking van vreemde nationaliteit leidt ertoe dat, wanneer alle andere omstandigheden gelijk zouden blijven, het aandeel van de vreemdelingen in de bevolking zal blijven toenemen in de eerstkomende 25 jaar. Dit is het gevolg van hun oververtegenwoordiging in de jonge-leefstijdsgruppen, meer dan van hun hogere vruchtbaarheid. In tegenstelling tot de Belgische bevolking die meer vrouwen telt dan mannen (107 vrouwen per 100 mannen in 1981), wordt de vreemdelingenbevolking gekenmerkt door een mannenoverschot (83 vrouwen per 100 mannen). Bij Nederlanders, Italianen en Marokkanen is dit mannenoverschot nog groter (resp. 74 en 80 vrouwen per 100 mannen), terwijl bij Fransen, Spanjaarden en Turken de verhouding evenwichtiger is (resp. 99, 90 en 89).

Ekonomische activiteit

1. Het aantal werknemers van vreemde nationaliteit

In 1947 bedroeg het aantal vreemde werknemers met werk 160.000. In 1954 was dit aantal afgenomen tot 114.000 en bereikte in 1961 opnieuw 138.000. Van dan af tot 1977 nam het aantal vreemde werknemers voortdurend toe tot 246.000. Vanaf 1970 trad er een lichte vertraging van de groei op en vanaf 1978 zou zich een stagnatie tot een lichte achteruitgang van het aantal vreemde werknemers met werk voordoen. Het aandeel van de vreemdelingen in de totale beroeps-

bevolking in België bedroeg 8 % in 1977.

2. Vreemde beroepsbevolking volgens werkgelegenheidssector

Het aandeel van de tertiaire sector (de dienstensektor) in de vreemdelingenwerkgelegenheid is toegenomen tussen 1970 en 1977, maar de industrie blijft toch meer dan de helft van de vreemde beroepsbevolking werk verschaffen. Vooral voor de vrouwelijke beroepsbevolking is er in de periode 1970-1977 een uitge-

sproken verschuiving van de werkgelegenheid naar de tertiaire sektor waar te nemen.

3. De arbeidsmarkt

Verschuivende onderzoekers hebben het bestaan aangetoond van een 'dubbele' arbeidsmarkt. Daarbij maken zij een onderscheid tussen een primaire deelmarkt met goede banen, hoge lonen en promotiemogelijkheden en een sekundaire arbeidsmarkt met wisselende en afgebroken werkgelegenheidsperiodes.

frekwent ontslag, lage lonen en geen geldingskansen voor de (meestal zeldzame) kwalifikaties. De buitenlandse werknemers en meer bepaald de mediterrane gastarbeiders komen in hoofdzaak terecht in deze sekundaire arbeidsmarkt. We kunnen hier spreken van een gemiddeld minderwaardige arbeidssituatie.

Toegang tot de arbeidsmarkt

De toegang van buitenlandse werknemers (niet-EG-ers) tot de arbeidsmarkt verloopt via een ingewikkelde reglementering van arbeidskaarten en arbeidsvergunningen.

Er bestaan vier soorten arbeidskaarten: A, B, B-sektor en C. Voor elke soort gelden eigen voorwaarden. Deze reglementering heeft onder meer voor gevolg dat niet alle vreemdelingen die tot het verblijf in België zijn toegelaten, er kunnen werken.

De rechten op een arbeidskaart A via gezinshereniging werden beperkt door het K.B. van 27 juli 1983. Nieuwe migranten (buiten de gezinshereniging) krijgen slechts een arbeidskaart B indien de toestand van de arbeidsmarkt vóór hun beroepsgroep gunstig is. Deze voorwaarde is omwille van de huidige economische toestand moeilijk te vervullen.

Funkties

De functies waargenomen door de buitenlandse arbeidskrachten verschillen sterk naargelang hun nationaliteit. De Amerikanen en in mindere mate de Britten zijn oververtegenwoordigd in de kaderfuncties, terwijl de Mediterrane gastarbeiders de laagst gewaardeerde functies vervullen. Dit is het meest uitgesproken bij de Marokkanen en de Turken. Heel weinig gastarbeiders nemen functies waar die een specifieke opleiding vereisen of die leidinggevende elementen inhouden. Dit valt vooral op bij de vrouwelijke werknemers. Culturele factoren spelen hier trouwens ook een grote rol. Uit onderzoek (Haex e.a.) blijkt dat men niet erg geneigd is buitenlandse vrouwen voor functies als verkoopster, of meer algemeen voor functies die contact

met het publiek veronderstellen, aan te nemen. Ook voor de buitenlandse jongeren lijkt deze tendens zich te bevestigen, met als oorzaak ondermeer hun lage scholingsgraad. Zo verlaten 33,5 % van de buitenlandse jongeren de beroepsscholen zonder hun vorming af te maken. Ook in de beroepsopleidingsprogramma's van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening komen ze nauwelijks aan bod.

Arbeidstijden

De meerderheid van de buitenlandse arbeiders zijn opgenomen in ploegenstelsels, kontinu-arbeidsstelsels of speciale stelsels. Dit heeft een groot verloop voor gevolg, met geringe mogelijkheden op het vlak van anciënniteit, lonen, enz. Meer specifieke cijfermateriaal is niet beschikbaar.

Loon

De gastarbeiders verrichten vaak marginale jobs, waarvoor geen enkele scholing wordt gevraagd en waar de Belgen voor bedanken omdat de lonen te laag zijn en het werk te zwaar.

4. De werkloosheid

Op 30 juni 1985 waren er 64.527 uitkeringsgerechtigde volledig werklozen van vreemde nationaliteit, hetzij 14,2 % van het totaal aantal uitke-

ringsgerechtigde volledig werklozen in België. Het aandeel van de vreemdelingen lag iets hoger in 1981 (14,5 %). Van de 64.527 volledig werkloze vreemdelingen waren er 26.513 vrouwen (41 %) en 38.014 mannen (59 %). De 391.003 volledig werkloze Belgen waren voor 59,5 % vrouwen en voor 40,5 % mannen. Van de buitenlandse werklozen komt 54,8 % uit de EG-landen. Dit percentage ligt hoger bij de vrouwen (67,3 %) dan bij de mannen (49,6 %). Rekening houdend met hun aandeel in de actieve bevolking (8,5 %) ligt de werkloosheid bij de vreemdelingen hoog. Het werkloosheidspercentage van vreemdelingen moet echter met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Er is inderdaad zowel gevaar voor een onderschatting als voor een overschatting van de werkelijke toestand. De mogelijke onderschatting is een gevolg van het feit dat sommige categorieën vreemdelingen geen of slechts een beperkt recht op werkloosheidsuitkeringen genieten en bijgevolg niet in de statistieken zijn opgenomen. Aan de andere kant geeft het percentage uitkeringsgerechtigde volledig werklozen aanleiding tot een overschatting omdat de migranten duidelijk ondervertegenwoordigd zijn in de programma's ter bestrijding van de werkloosheid. Als men berekent dat bij benadering 1 op 10 mannelijke werklozen van vreemde nationaliteit is, blijkt er van de deelnemers aan deze programma's maar 1 op 20 vreemdeling te zijn.

Ook bij de vrouwen is ongeveer 1 op 10 werklozen buitenlands, terwijl maar 1 op 30 van de vrouwelijke deelnemers in deze programma's vreemdeling is. Bovendien kan men stellen dat gastarbeiders meer kans lopen werkloos te worden dan Belgen omwille van een combinatie van factoren. Vooreerst is er het feit dat ze oververtegenwoordigd zijn in sectoren waar de werkloosheid hoog is. Door hun overwegend geringe anciënniteit, hun lage scholingsgraad en een laag kwalifikatieniveau wordt hun kans op werkloosheid eveneens groter. Daar komt bovendien nog bij dat vreemdelingen in veel bedrijven sociaal geïsoleerd staan en vaak slecht geïnformeerd zijn over hun meest elementaire rechten.

VOORSTELLEN VAN DE WERKGROEPEN

Juridische gelijkheid

De nationaliteit is in ons staats- en rechtsbestel van groot belang. Op verschillende niveaus is zij de bepalende faktor voor het politieke en juridische statuut. Toch staat het nationaliteitsprincipe onder steeds grotere druk. De nationaliteit als basis van bepaalde privileges wordt steeds meer aangevochten. Diskriminaties op grond van nationaliteit vallen hoe langer hoe minder te rijmen met de feitelijke internationalisering van onze maatschappij. Een integratie kan daarom niet meer steunen op het onderscheid tussen wie wel en wie niet over een bepaalde nationaliteit beschikt. Daarom pleit de werkgroep voor een samenleving die buitenlanders die minstens vijf jaar legaal in België verblijven, als gelijkwaardige burgers zou behandelen. Deze gelijkwaardigheid moet vastgelegd in een gelijkstellingswet.

Om de rechtspositie van de allochtonen gelijk te stellen met die van de Belgen zijn er drie mogelijkheden: naturalisatie, het systematisch herzien van onrechtvaardig onderscheid in afzonderlijke wetten en regelingen, en de invoering van een bijzondere wet die duurzaam in België verblijvende vreemdelingen gelijkstelt met Belgen, wat hun rechtspositie betreft.

Laten we deze drie beleidshypothesen nader onderzoeken. De huidige regering beschouwt de stimulering van de verwerving en de verkrijging van de Belgische nationaliteit als het instrument bij uitstek van een integratiepolitiek. Uiteraard heeft het voor de vreemdeling voordelen om de Belgische nationaliteit aan te nemen. Het heeft voor gevolg dat het vreemdelingenrecht niet meer op hem/haar van toepassing is, waardoor in de eerste plaats de altijd aanwezige angst voor verwijdering uit

het land definitief vervalt. Daarnaast ontleent hij aan zijn Belgische nationaliteit het formele recht op een volkomen gelijke behandeling met de Belgen. Voor vreemdelingen die er definitief voor kozen in België te blijven en Belg willen worden onder de Belgen, is naturalisatie dan ook een logische stap. Toch is het niet reëel om in het integratiebeleid het zwaartepunt op die naturalisatie te leggen.

Er kleven voor vreemdelingen vaak (nog) zoveel bezwaren aan deze keuze dat niet te verwachten valt dat ze in de nabije toekomst op grote schaal naturalisatieverzoeken zullen indienen. Denken we alleen al aan de ingewikkelde formele vereisten die ongetwijfeld een grote drempel betekenen voor kandidaat-Belgen. Zeker bij de eerste generatie leven de terugkeerplannen nog zeer sterk. Het keuzedilemma tussen twee landen kristalliseert zich pas langzaam uit.

Naturalisatie is in de tussentijd niet aan de orde, omdat dit een definitieve breuk met het moederland kan betekenen met daarbij de kans het recht op terugkeer te verspeelen.

Te weinig erkent men de emotionele bezwaren die aan naturalisatie vastzitten. Zo min als het voor de Belgen voor de hand ligt bij een langdurig verblijf in het buitenland de nationaliteit van het gastland aan te nemen, evenmin mag men verwachten dat in België levende buitenlanders dit zullen doen. In sommige kringen van buitenlanders zal het niet of nauwelijks worden geaksepteerd als een landgenoot besluit de naturalisatie aan te vragen. In de beleving van heel wat islamieten zijn nationaliteit en religie aan elkaar gekoppeld. Verlies van de oorspronkelijke nationaliteit brengt in hun ogen afvalligheid van het geloof mee.

Het nieuwe wetboek van de Belgische nationaliteit stelt als voorwaarde voor de nationaliteitskeuze en naturalisatie dat de integratiewil van de betrokkene voldoende blijkt. Deze bepaling betekent dat heel wat migranten wellicht pas op lange termijn in aanmerking zullen komen voor de nationaliteitskeuze en/of naturalisatie. Uit al deze bezwaren blijkt voldoende dat naturalisatie niet het enig instrument kan zijn in een vreemdelingenbeleid, gericht op een gelijke juridische behandeling.

Als tweede weg bekijken we de systematische herziening van het bestaande onderscheid in de verschillende wetten en regelingen. Deze strategie zou er in bestaan alle wetten en reglementen op te sporen waarbij men Belgen en niet-Belgen verschillend behandelt. Deze wetten dienen dan elk afzonderlijk onderzocht en eventueel gewijzigd. Deze weg kent verschillende, haast onoverkomelijke bezwaren. Eerst en vooral het opmaken van de inventaris. In Nederland is dat gebeurd in een onderzoek van het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie. Men vond niet minder dan 1309 bepalingen die onderscheid maken naar nationaliteit, woonplaats, cultuur, levensbeschouwing, taal of ras. Onderscheid naar nationaliteit scoorde het hoogst. Niets laat uitschijnen dat de Belgische wetgever minder zou diskrimineren. Hier vloeit een tweede en even belangrijk bezwaar uit voort: de herziening van de ellenlange lijst bepalingen vraagt ongetwijfeld enorm veel werk en tijd. De wijziging van één bepaalde wet duurt vaak al enkele jaren. Wat voor een immense opdracht zou het dan niet zijn om enkele honderden wetten en bepalingen te herzien.

Gelijkstellingswet

Het derde alternatief tenslotte is dat van een *bijzondere wet*, op grond waarvan duurzaam en meestal in België verblijvende vreemdelingen aan Belgen gelijkgesteld worden. Wat

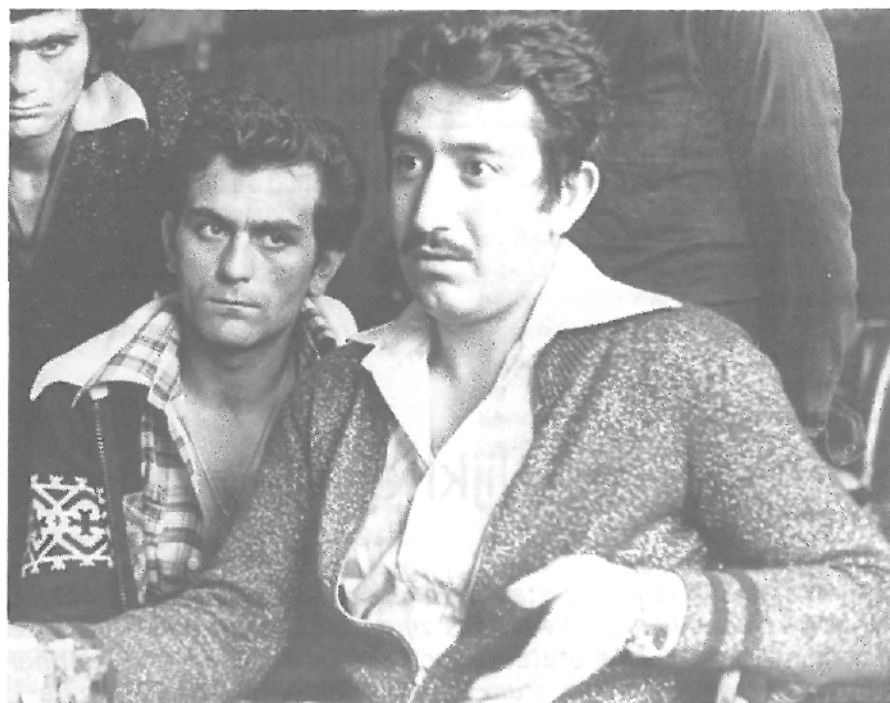

foto archief Bareel

zijn de voordelen van een dergelijke bijzondere wettelijke regeling? Een gelijkstellingswet heeft een belangrijke symboolfunctie. Gelijke behandeling wordt uitgangspunt, ongelijke behandeling uitzondering. De situatie ten opzichte van de huidige stand van zaken wordt zo 180° omgedraaid.

Als we de voorwaarden willen scheppen die gelijkwaardigheid en gelijkwaardige ontplooiingskansen voor alle inwoners mogelijk maken, dan is hiervoor een aangepast juridisch instrumentarium nodig. De gelijkstelling met Belg impliceert dat de betrokken vreemdeling door de Belgische wetgever juridisch niet meer als vreemdeling wordt beschouwd. De bepalingen van de verblijfswet van 15/12/80 (met o.a. de verwijderingsmaatregelen) zijn niet meer van toepassing, hoewel de vreemdeling wel die hoedanigheid behoudt zodat familieleden zich bij gezinshereniging kunnen blijven beroepen op hun band met een vreemdeling. De vreemdelingen die over een vestigingsvergunning beschikken, vallen automatisch onder de toepassing van deze wet en men stelt hen dus van rechtswege gelijk aan Belgen. In de praktijk kan dit ten vroegste na 5 jaar verblijf, behalve voor een aantal

gevallen van gezinshereniging en voor EG-onderdanen.

Het voorstel bevat drie uitzonderingen op de gelijkstelling. De eerste betreft het stemrecht, maar niet het actief (kiezen) en passief stemrecht (verkozen worden) bij de gemeenteraadsverkiezingen: dit dient onmiddellijk toegekend. Voor de parlements- en provincieraadsverkiezingen liggen de zaken enigszins anders. Om de vreemdelingen tot deze verkiezingen toe te laten is een grondwetswijziging nodig. Een tweede uitzondering betreft de toepassing van privaatrechtelijke regels (vooral in het personen- en familerecht). Tenslotte krijgen ze geen Belgisch paspoort. Dat blijft voorbehouden voor Belgen.

Deze gelijkstellingswet betekent eigenlijk de uitvoering van een aantal prioriteiten, zoals ze door de werkgroep werden geselecteerd.

(1) Het harmoniseren van tewerkstellings- en verblijfsvoorwaarden, vermits het momenteel nog steeds mogelijk is dat vreemdelingen in België kunnen verblijven, maar niet werken, of er wel mogen werken, maar niet verblijven.

(2) Schrappen in de wetgeving van terugwijzings- en uitzettingsmaatregelen van gevestigde vreemdelingen.

gelen van gevestigde vreemdelingen.

(3) De herziening van de criteria inzake sociale zekerheidsuitkeringen. Sommige uitkeringen zijn voorbehouden voor personen met de Belgische nationaliteit. Er dienen maatregelen genomen om de Marokkaanse en Algerijnse schoolverlaters toe te laten tot de werkloosheidsreglementering. Voor de toekenning van kinderbijslag dient voor alle kinderen van buitenlandse werknemers die in België werkzaam zijn, eenzelfde bedrag uitgekeerd. Ook gevestigde vreemdelingen moeten recht hebben op het bestaansminimum.

(4) Een betere bestrijding van het racisme is een andere prioriteit. Dit kan ondermeer door het inlassen van een non-diskriminatiebeginsel in de grondwet, de bestraffing van diskriminatie inzake huur en arbeid opnemen in de wet van 31/07/80 (bestrijding van het racisme), het toetsen

van wetten en administratieve verordeningen aan de internationale verdragen, het opstellen van richtlijnen voor de verschillende overheden.

(5) Ook stemrecht voor migranten hoort bij het lijstje prioriteiten. Er dient een wet gestemd die een actief (kiezen) en passief (verkiezbaarheid) gemeentelijk stemrecht verleent aan vreemdelingen die gedurende vijf jaar regelmatig en ononderbroken in België verblijven.

(6) Tenslotte vermelden we nog de noodzaak van ruimere toegang tot de werkgelegenheid in overheidsdienst door een wijziging van het K.B. van 2/10/37 inzake het statuut van het rijkspersoneel, waarbij de nationaliteitsvereiste vervalt voor de betrekkingen die onder dit statuut vallen.

Er moet een wet worden gestemd met een lijst van burgerlijke en militaire diensten waartoe vreemdelingen worden toegelaten. De natio-

naliteitsvereiste voor het personeel van gemeenten, provincies en OCMW's dient afgeschaft. Ook moet worden gezorgd voor een betere beroepsopleiding, arbeidsbemiddeling en werkgelegenheid voor jonge migranten. Dit impliceert de ontwikkeling van een aangepast informatiesysteem i.v.m. werkmogelijkheden, beroepsopleiding en beroepsoriëntering, de ontwikkeling van oriënteringsprogramma's die rekening houden met de bekwaamheden en specifieke noden van migrantenjongeren, organisatie van vooropleidingen met speciale aandacht voor taalonderricht als schakelprogramma's naar de beroepsopleiding en tenslotte de garantie van gelijke behandeling inzake beroepsopleiding.

Budget Juridische Gelijkheid

De berekening van de budgettaire weerslag van dit pakket maatregelen is een ingewikkelde aangelegenheid.

De invoering van een statuut van **burgerschap** zal de rechtszekerheid van niet-EG-vreemdelingen aanzienlijk vergroten. Dit kan een aanmoediging zijn voor veel gezinnen om een overhaast vertrek uit België, bijvoorbeeld in het kader van de herintegratiemaatregelen, uit te stellen en om de gezinshereniging te voltooien. Maar hoeveel personen zich hierdoor op de arbeidsmarkt zullen aanbieden en op de sociale zekerheid beroep zullen doen, is niet achterhaalbaar.

Wat de herziening van een aantal criteria in de Sociale Zekerheid--sectoren betreft, tasten we minder in het duister. We nemen aan dat 50 % van de Marokkaanse, Tunesische of Algerijnse schoolverlaters werkloos zijn: dit is het dubbele van de werkloosheidsvoet bij jongeren van alle nationaliteiten in de leeftijdsgroepen tot 30 jaar. Deze verdubbeling verwijst naar vaststellingen

over de werkloosheidsvoet bij Marokkanen. Dit betekent dus dat elk jaar zo'n 1250 jongeren meer tot de werkloosheid toegelaten zullen worden indien de diskriminatie voor deze schoolverlaters wordt opgeheven.

Maar hoe verdelen deze schoolverlaters zich over de verschillende leeftijdsgroepen. We gaan ervan uit dat de leeftijdsgroepen gelijk vertegenwoordigd zijn en dat het uitsluitend om samenwonenden gaat. In dat geval zou de budgettaire weerslag zo'n 130 miljoen bedragen het eerste jaar, 260 miljoen het tweede, enz., tenminste als de opslorping van deze migrantenjongeren in het arbeidscircuit zich niet versnelt.

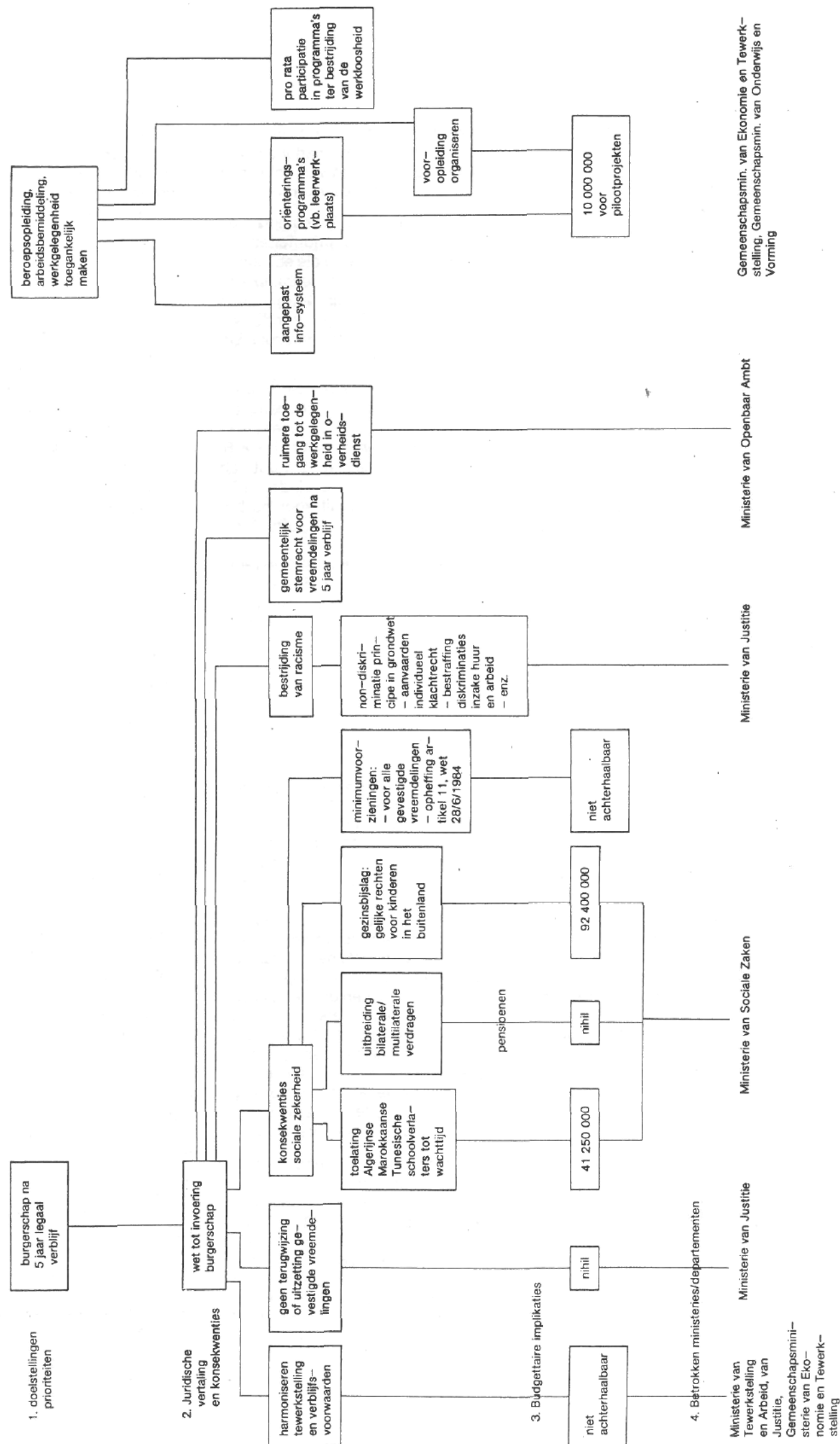
Het uitbetalen van kinderbijslag voor kinderen van niet-EG-werknemers die in het buitenland worden opgevoed, zou de Rijksdienst voor Kinderbijslag der Werknemers (RKW) ongeveer 280 miljoen per jaar kosten. Hierbij veronderstellen we dat de leeftijdsstructuur van gezinnen binnen en buiten de Raad van Europa dezelfde is, dat men de

gezinbijslag optrekt tot het EG-niveau en dat **alle** kinderen recht zouden krijgen op kinderbijslag.

Over de gelijkschakeling inzake minimumvoorzieningen, is het niet mogelijk een uitspraak te doen. Er bestaan plannen om een registratie van behoeftige vreemdelingen aan te vatten. Dit zou toelaten een schatting te maken van de meerkost als gevolg van het toekennen van het bestaansminimum aan gevestigde niet-EG-vreemdelingen.

Wat beroepsopleiding, arbeidsbemiddeling en werkgelegenheid betreft, is een meerkost niet vanzelfsprekend: binnen de bestaande budgetten zouden de vreemdelingen proportioneel aan hun trekken moeten komen. Wel zou er financiële ruimte moeten komen voor een tweetal modelprojecten, gericht op specifieke beroepsopleiding (cfr. leerwerkplaats-model) voor migrantenjongeren. Hiervoor is een budget van 10 miljoen frank aangewezen.

Schema Juridische Gelijikheid

Onderwijs

De schoolachterstand van migrantenkinderen is een feit en heeft vele oorzaken, gaande van ons onaangepaste schoolsysteem, over het onvoldoende voorbereid zijn van de leerkrachten, tot de familiale en kulturele structuren van de migranten zelf. Het is duidelijk dat alweer de moslims hier de grote benadeelden zijn. Ondanks enkele realisaties in het onderwijs, het groeiend aantal initiatieven en een reeks beleidsbeslissingen ten voordele van migrantenleerlingen, blijft de achterstand stabiel of wordt ze veel te langzaam weggewerkt. Het is dus nodig om ernstig werk te maken van een wetenschappelijke aanpak van dit probleem.

Uit cijfergegevens blijkt dat:

- in de Vlaamse scholen, naast leerlingen met de Belgische nationaliteit, een steeds belangrijker aantal buitenlandse leerlingen zit;
- zowel in het kleuteronderwijs, in het lager als in het secundair onderwijs, het percentage migranten van jaar tot jaar stijgt;
- het aantal leerlingen van vreemde nationaliteit nog steeds groeit in het kleuteronderwijs, zich stabiliseert in het lager onderwijs en met meer dan duizend eenheden per jaar stijgt in het secundair onderwijs. Uit andere statistische gegevens blijkt dat de stijging van het aantal moslimleerlingen (leerlingen die islamonderricht volgen), vooral Turken en Marokkanen, groter is dan de aangroei, of voor sommige zelfs de afname, van andere groepen migrantenkinderen;
- over de aanwezigheid van migrantenjongeren in het hoger onderwijs men weinig of geen statistieken heeft. We kunnen veronderstellen dat deze aanwezigheid uiterst beperkt is, zeker wat de kinderen van de latere migratiefase betreft. Vermits de democratisering van het hoger onderwijs ertoe strekte de toegangsdrempel zoveel mogelijk te

verlagen, moet de toegang tot het hoger onderwijs voor hen vergemakkelijkt en bevorderd worden.

E.G.-richtlijn

De werkgroep onderwijs heeft zich beperkt tot vijf prioriteiten waarvan de eerste de belangrijkste is, namelijk het toepassen van de richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 25/07/77 inzake het onderwijs aan kinderen van migrerende werknemers.

De richtlijn bevat bepalingen over:

- de opvang in het onderwijs, ondermeer het onderricht in de officiële taal
- de basis- en voortgezette lerarenopleiding
- het onderricht in de moedertaal en de cultuur van het land van herkomst.

In februari 1984 heeft de Commissie van de Europese Gemeenschappen bij de Raad verslag uitgebracht over de tenuitvoerlegging van de richtlijn. De werkgroep onderwijs van de studiekommissie integratiebeleid stelt als eerste prioriteit dat de Belgische

Migrantenkinderen in het nederlandstalig onderwijs.

	kleuteronderwijs	lager onderwijs	sekundair onderwijs
1981/1982	12 499 of 5,47 %	26 019 of 5,62 %	18 027 of 3,60 %
1982/1983	14 735 of 6,36 %	25 852 of 6,00 %	19 530 of 4,06 %
1983/1984	16 120 of 6,82 %	26 916 of 6,16 %	21 180 of 4,41 %
1984/1985	16 510 of 7,02 %	26 390 of 6,38 %	22 371 of 4,70 %

Bron: Statistische Jaarboeken van het Onderwijs

overheid de verdere tenuitvoerlegging van de richtlijn realiseert.

Een op opvang gericht onderwijs moet de nodige aandacht schenken aan *duidelijke informatie en opleiding* van migrantenouders over:

- de leerplicht en de schoolreglementering;
- de rol van de school in de Belgische samenleving;
- mogelijke studiekeuzen en de gevolgen van bepaalde keuzen;
- de samenwerking tussen school en ouders.

Richtlijn 77/486/EEG vraagt dat maatregelen worden voorzien om onderwijs in de moedertaal te geven.

Budget Onderwijs

Toepassing van de richtlijn 77/486/EEG

1. Om het onderwijs in de officiële taal van het gastland (Nederlands in Vlaanderen) te waarborgen, moet het BTK-systeem vervangen worden door een permanente en structurele begeleiding. Anno 1986 zijn er 261 BTK-ers betrokken in de ondersteuning of begeleiding van het onderwijs aan kinderen die de onderwijstaal niet machtig zijn. De kost van deze BTK-projecten beloopt ongeveer 149.370.000 fr. Om aan deze personeelsleden een normaal statuut toe te kennen moet gerekend met een bruto-meerkost van ongeveer 200.000 fr. per persoon. De normalisering van deze BTK-statuten zou dus ongeveer 52.200.000 fr. bedragen.

2. Het onderricht in de moedertaal en de cultuur van het land van herkomst mag geen monopolie blijven van de betrokken ambassades. Een aantal leerkrachten uit de tweede of de derde generatie kan hier fungeren als een brug tussen school en thuis, als een brug tussen emigratie- en immigratieland, als een brug tussen de Vlaamse leerkrachten en de allochtone leerlingen. Zeker 50 scholen (kleuter, lager en secundair) komen hiervoor in aanmerking, want nu reeds doen meer dan

40 scholen in het basisonderwijs langs het E.O.O. (Elkaar Ontmoetend Onderwijs) een beroep op buitenlandse leerkrachten, terwijl ook in het secundair onderwijs 10 scholen nood hebben aan zulke hulp-leerkrachten. Wanneer we jaarlijks 500.000 fr. per hulpleerkracht voorzien, komen we aan een meeruitgave van 25.000.000 fr. Deze voorziening kan over meerdere jaren gespreid worden.

3. Het is dringend nodig om een internationale studieweek te organiseren, hetzij via de Europese Gemeenschap, hetzij via de Raad van Europa, over de opvang van migranten in Vlaanderen. Andere landen organiseren dergelijke workshops wel. Een Vlaamse delegatie neemt daaraan deel, zoals in maart 1986 te Amsterdam ("Van school naar beroep") en zoals te Furudal (Zweden) in juni 1986 ("Taalondericht en initieel opleiding van leerkrachten i.v.m. immigranten"). Zo'n werkweek kost ongeveer 2.000.000 fr. voor de organisatie en het verblijf van de deelnemers.

4. Er is nood aan een informatiebrochure voor de migrantenouders over het onderwijs in ons land. Deze brochure moet in meerdere talen ter beschikking zijn. Een eenvoudige versie op 10.000 exemplaren kan ongeveer 400.000 fr. kosten.

Wetenschappelijk onderzoek

Er is een onderzoek nodig over veel thema's en dat telkens vanuit verschillende universiteiten om een zo objectief mogelijk uitgangspunt te krijgen. De belangrijkste onderwerpen zijn de problematiek van de gastleerkrachten, het vermijden van nieuwe concentratiescholen en de weerslag op het onderwijs van het falen op school van migranten. We menen dat 2.000.000 fr. (één voltijdse onderzoeker en een werkingsbudget gedurende een jaar) een strikt minimum is voor elk deelonderzoek, zodat de totale raming op 6.000.000 fr. komt.

Oprichting van een adviesraad als coördinerend orgaan

Zulke adviesraad vergt enkel administratieve uitgaven en verplaatsingskosten van de leden. Een jaarlijks budget van 3.000.000 fr. moet hier volstaan op voorwaarde dat het Ministerie van Onderwijs een sekretariaat en een vrijgestelde ter beschikking stelt voor de administratieve begeleiding van deze adviesraad.

Onze taalwetgeving is hiertoe een hinderpaal. Uit de wet van 30/07/63 lichten we enkele artikels of onderdelen van artikels om dit aan te tonen:

art. 4: De onderwijstaal is het Nederlands in het Nederlandse taalgebied, het Frans in het Franse taalgebied en het Duits in het Duitse taalgebied, behoudens in de gevallen bepaald bij de artikelen 6 en 8.

art. 6: In sommige gemeenten mag het kleuter- en lager onderwijs aan de kinderen verstrekt worden in een andere landstaal, indien deze taal de moedertaal of de gebruikelijke taal is van het kind en indien het gezins-

hoofd in één dezer gemeenten verblijft.

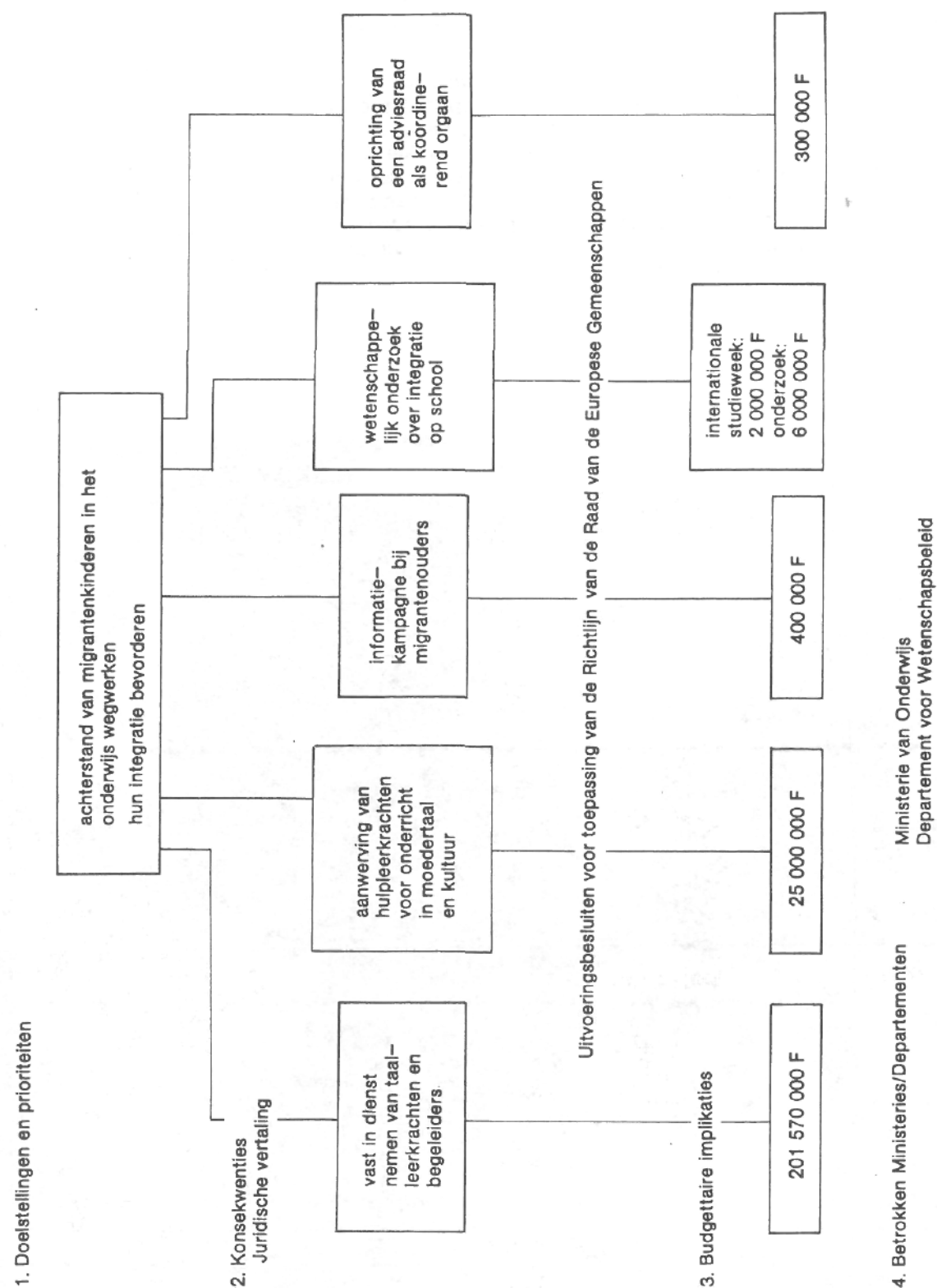
Dit onderwijs mag slechts worden ingericht op verzoek van een aantal gezinshoofden en wanneer deze ouders binnen een bepaalde afstand geen school vinden die dergelijk onderwijs inricht.

In de wet van 30 juli 1963 is dus niets voorzien om tegemoet te komen aan dit aspect van de EG-richtlijn. Wanneer in artikel 6 het woord 'landstaal' zou vervangen worden door het woord 'taal', dan zou er al een grote stap gezet worden naar de toepassing van de Europese richtlijn.

Ook de problematiek van de gastleerkrachten dient onderzocht. Er moet bijzondere aandacht komen voor scholen met een concentratie van buitenlandse leerlingen en nieuwe concentratiescholen moeten vermeden worden. We denken ook aan een adviesgroep als coördinerend orgaan met afgevaardigden uit het rijksonderwijs, het vrij onderwijs, het officieel gesubsidieerd onderwijs, de oudercomités, het Ministerie van Onderwijs, het Gemeenschapsministerie voor Onderwijs en Vorming, de studiekommissie minderheden, de onderwijsvakbonden en de migrantenorganisaties.

Schema Onderwijs

De gezondheidsproblematiek bij migranten vraagt om een specifieke aanpak. Daarbij moet een onderscheid worden gemaakt tussen de biomedische aspecten en de sociale en psychische aspecten. Wat de biomedische betreft, blijkt dat migranten en niet-migranten in Vlaanderen een vrij gelijklopend consumptiepatroon inzake gezondheidszorgen vertonen. Toch zijn er een aantal niet te verwaarlozen verschilpunten: een ernstiger pathologie bij migranten, vaak te wijten aan het gevaarlijke werk van de mannen, aanpassingsproblemen bij de vrouwen, tweede-generatiekonflikten bij de jongeren. De hypothese dat het hier voornamelijk om importpathologie zou gaan, blijkt niet houdbaar. Het ontbreekt vooral aan aangepaste hulpverlening.

Dit gebrek aan aangepaste hulpverlening komt nog sterker tot uiting bij de sociale problematiek. Migrantten lijden onder een dubbele diskriminatie: enerzijds zijn ze vreemdelingen, anderzijds behoren ze meestal tot de laagste sociale klasse. Dit heeft een aantal gevolgen voor de gezondheidssituatie, waarbij het 'migrant zijn' vaak geen bepalende factor is, wel dat men slecht gehuisvest is, ongezonde en zware arbeid verricht, enz.

Tenslotte zijn er de eigen psychische problemen van de migranten die niet louter het gevolg zijn van het leven in een cultureel vacuüm of het behoren tot een lage sociaal-ekonomische klasse. Het louter geïsoleerd bekijken van beide probleemvelden laat het etno-psychische en het intra-psychische van de individuen die deze diverse invloeden ondergaan, buiten beschouwing.

Het lijkt er op alsof de westerse hulpverlener zich in zijn werk met niet-westerse cliënten in een onmogelijke situatie bevindt: hij blijft westerse, maar moet zich toch in de niet-westerse leefwereld van zijn cliënt inleven. Aldus zit niet alleen de migrant, maar ook de hulpverlener tussen wal en schip, tussen twee stoelen. Dit bemoeilijkt de bepaling van de uitgangspunten voor hulpverlening 'across cultures', tussen mensen van verschillende culturen. Nochtans zou men het hulpverleningsproces 'within cultures', waarbij hulpverlener en cliënt tot dezelfde cultuur behoren, eens kunnen ontleden op de culturele invloeden om tot een zo weinig mogelijk vertekende situatie te komen. Van daaruit kan dan een nieuwe, voor mediterrane meer aangepaste hulpverlening worden ontwikkeld. We beperken ons hier tot de bespreking van de taal- en de cultuurbarrière.

De taalbarrière

Een goede hulpverlening vereist dat hulpverlener en cliënt elkaars taal verstaan. Wanneer beiden niet dezelfde taal spreken, kunnen tolken

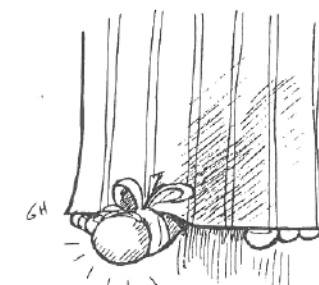
worden ingeschakeld. Tolken leveren een onmiskenbare bijdrage tot de hulpverlening aan niet-westerse cliënten. Maar de ervaring leert dat hun inbreng naargelang de situatie tot een wisselend succes leidt. Dit heeft een dubbele oorzaak. Enerzijds wordt de relatie hulpverlener - cliënt door de inschakeling van een tolk omgevormd tot een driehoeksverhouding. Dit brengt rolverschuivingen teweeg en andere vertrouwensrelaties. Anderzijds kunnen bij vertaling betekenisverschuivingen optreden en/of verschillen in betekenisinhoud. Het optreden van tolken is dus vaak niet onverdeeld positief. Een betere communicatie tussen hulpverlener en cliënt veronderstelt een beter begrip van de cultuur en de cultuurbarrière.

De cultuurbarrière

De opvattingen over ziekte en gezondheid, dus ook de westerse, zijn geen louter private en/of natuurlijke processen, die zouden losstaan van de cultuur waarbinnen ze ontstaan of bestaan.

Een hulpverlener 'across cultures' moet dan niet alleen de taal en de

Gezondheidszorg

kulturele achtergrond van zijn cliënt kennen, maar tevens de klachten van zijn cliënt kultureel-semantic analyseren. Maar ook dit is niet voldoende. Hij dient deze analyse daadwerkelijk in zijn praktijk te verwerken. Belangrijk hierbij is de kennis van de westerse kulturele vooronderstellingen in de hulpverleningstheorie en -praxis van de hulpverlener, van zijn kulturele achtergrond en de weerspiegeling ervan in zijn benadering van de niet-westerse cliënt. 'Counseling across cultures' is dus geen eenzijdig proces waarbij de hulpverlener enkel de cultuur van de cliënt moet kennen, het is een interactieproces tussen culturen van zowel de hulpverlener als de cliënt. Om tot een adequate hulpverlening te komen, moeten beide culturen en hun interactievormen gekend zijn.

Prioriteiten

De hulpverlening kan niet zonder kennis van de westerse theorieën en methodologieën omtrent hulpverlening, de etno-psychiatrie en de kultureel bepaalde taal van de verschillende migrantengroepen. Al deze inbrengen zijn vrij belangrijk voor de

ontwikkeling en toetsing van hulpverleningsmethodes. De vraag is of één persoon al deze kennis en vaardigheden kan assimileren en of dit wel kan worden gееіst. Vandaar dat groepswerk, gespecialiseerde opleiding en blijvende bijscholing van hulpverlening aan migranten zich opdringt.

Om het overheidsbeleid, de opleiding van de hulpverleners en de praktijk van de veldwerkers op elkaar af te stemmen, denken we aan een overkoepelend coördinatie-orgaan. De opdrachten van dit coördinatie-orgaan zouden bestaan uit:

1. de coördinatie van alle overheids-initiatieven of gemengde initiatieven, ter verbetering van de gezondheids-toestand van de migrantenbevolking.

Men moet de hulpverleners de nodige middelen en structuren verschaffen voor hun konkrete werking. Op het gebied van de gezondheidszorg kan dit door een bijstelling en intensivering van de reeds beschikbare zorg.

2. het organiseren van een post-graduaat programma 'Migrantenwerking'. Het overkoepelend orgaan draagt immers ook de verantwoordelijkheid voor de coördinatie van de opleiding en bijscholing van hulpver-

leners. Zo'n opleiding voor (para)medici zou zowel een algemeen als een specifiek gedeelte bevatten. Algemeen: etnische antropologie, sociale ekonomie van de internationale migraties, rechtspositie van de migrantenbevolking in België, gezondheid en gezondheidszorg bij migranten in België en etno-psychiatrie; specifiek: seminars over specifieke gezondheidsproblemen en therapie bij de migrantenbevolking. Daarnaast zou elke student die deze opleiding volgt de taal van één van de grote migrantengemeenschappen in Vlaanderen moeten leren. Tenslotte zijn ook onderzoek en informatieverstrekking hier van zeer groot belang.

3. het uitbrengen van beleidsadviezen aan de Staatssecretaris van Volksgezondheid.

4. het inventariseren van dringende onderzoeksopdrachten op het gebied van gezondheid en gezondheidszorg.

5. het aanleggen van een databank en een documentatiecentrum over gezondheid en gezondheidszorg;

6. de uitwerking en degelijke subsidiëring van de eerste-lijns-gezondheidscentra op te richten. De werk-

groep pleit voor de toevoeging van professionelen, opgeleid in de migrantenproblematiek, aan bestaande gezondheidscentra.

Zowel (para)medici als tolken moeten een bijzondere opleiding voor gezondheidszorg bij migranten volgen. Om al deze opdrachten te kunnen uitvoeren zijn een permanent secretariaat en een documentatie-infrastructuur noodzakelijk.

En verder dient de rechtspositie van migranten in de gezondheidszorg te worden verbeterd.

Echtgenoten van studerende migranten, inclusief tweede-generatie studenten, moeten zonder problemen hun recht op ziekteverzekering kunnen doen gelden. Oorspronkelijk in het moederland achtergebleven zieke ascendenten van migranten moeten beroep kunnen doen op een goedkoop bijdragesysteem waardoor ook deze mensen bij hun overkomst naar België tegen ziekte verzekerd kunnen worden. Er rijzen ook problemen inzake de interpretatie van arbeidsongeschiktheid, vooral wat betreft psychische klachten. Daarom zou hierover een wetenschappelijke audit georganiseerd moeten worden.

Budget Gezondheidszorg

Wat de toevoeging van specialisten aan de eerstelijnszorgen betreft, lijkt ons volgend model inspirerend. Er wordt gedacht aan de afsluiting van een specifieke konventie met het Beheerscomité van de Dienst Geneeskundige Verzorging, die zou voorzien in een forfaitaire betoelaging van specialisten 'Gezondheidszorg Migranten'. Deze konventie kan in de financiering voorzien van:

- de eenmalige opleidingskosten van de specialisten (gesteld wordt: 100.000 fr. voor een specialist geestelijke gezondheidszorg, 60.000 fr. voor een specialist algemene gezondheidszorg);
- een forfait per individuele behandeling: 150 fr. voor de geestelijke, 100 fr. voor de algemene gezondheidszorg.

Op basis van de statistieken van het Vlaamse Gewest lijken ons circa

75.000 vreemdelingen aanspraak te kunnen maken op bijzondere gezondheidszorg. A rato van een consultatiefrekwentie '2' per persoon, zou men jaarlijks een bedrag van 16.500.000 fr. (1.500.000 fr. opleidingskosten en 15.000.000 fr. forfaitaire toelagen) moeten voorzien voor toevoeging van 25 migrantenspecialisten aan de algemene gezondheidszorg. Uiteraard gaat het hier om deeltijdse banen of reeds aanwezige (para)medici die zich specialiseren in migrantengezondheidszorg.

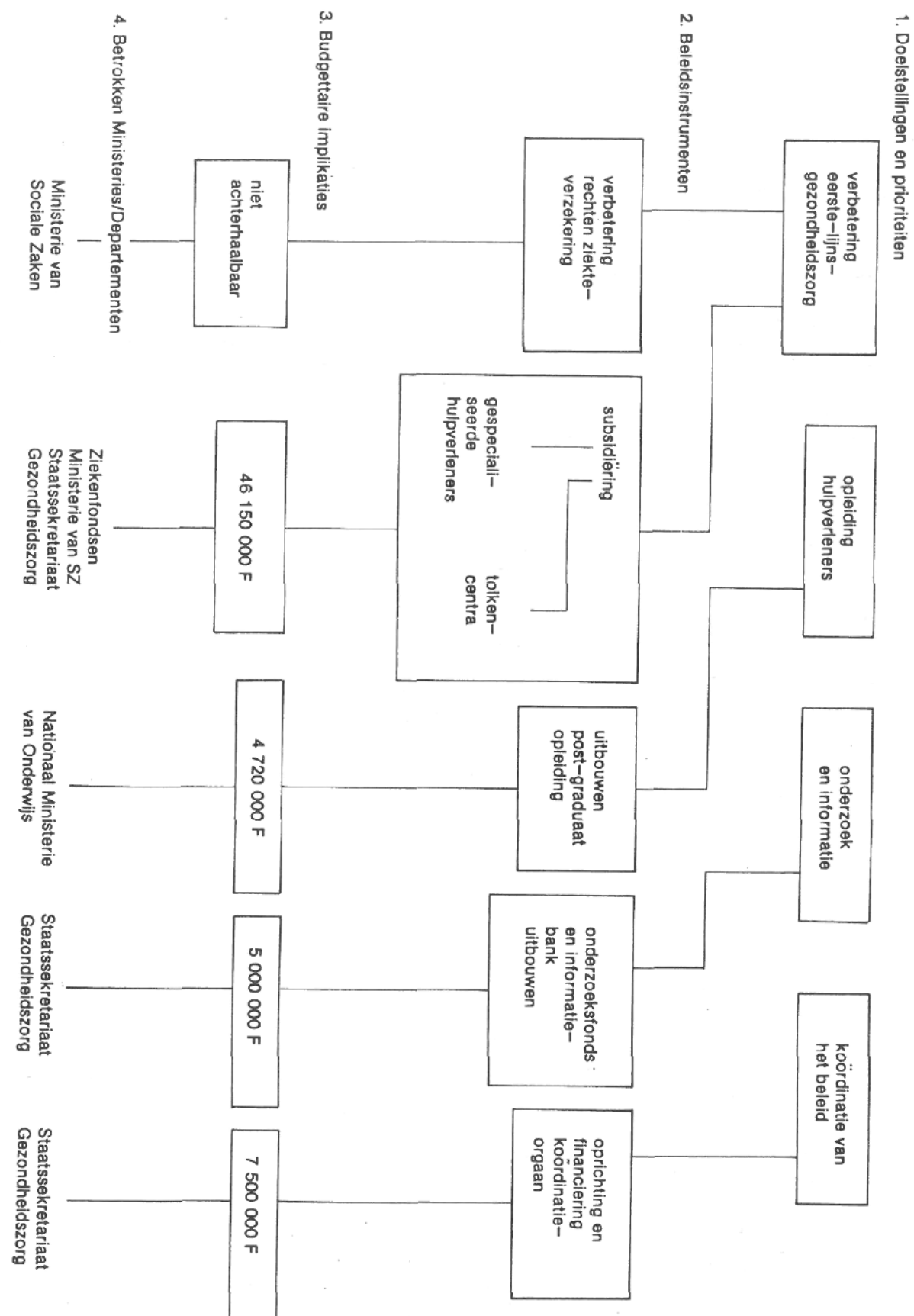
Wat de geestelijke gezondheidszorg betreft, kunnen drie specialisten, met naar schatting elk 3000 consultaties per jaar, volstaan. Dit vergt een opleidingskost van 300.000 fr. en forfaitaire betoelagingen voor een totaal van 1.350.000 fr., samen dus goed voor 1.650.000 fr.

Ongeveer 35 tolken zouden, overeenkomstig de voorgestelde norm (1 tolk per 2000 migranten), her en der aangeworven moeten worden. Aan een bruto-beginwedge van 35.000 fr. per maand, moeten we hiervoor 28.000.000 fr. budgetteren.

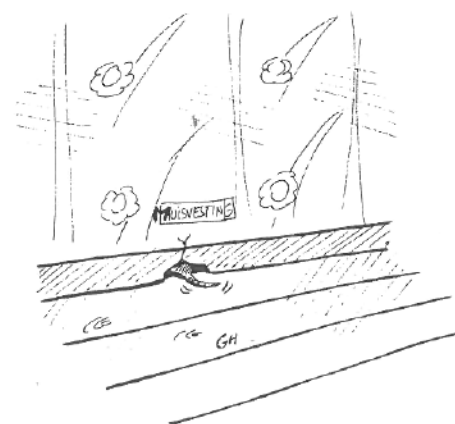
Alles samen geteld zou de subsidiëring van de eerstelijnsgezondheidszorg, de post-graduaatopleiding, het onderzoeksfonds, de werking van het coördinatie-orgaan en de gelijkschakeling van de ziekteverzekeringsrechten komen op een bedrag van 63.370.000 fr.

Schema Gezondheidszorg

Huisvesting

Kansarme gezinnen in het algemeen en kansarme migrantengezinnen in het bijzonder hebben te kampen met ernstige huisvestingsmoeilijkheden. De werkgroep verdedigt 'het recht op huisvesting'. Zo een recht op huisvesting houdt in: het recht op een degelijke woning, in een goede woonomgeving, naar eigen keuze, tegen een betaalbare prijs en waar men kan wonen zolang men wil. Hoe kan dat verwezenlijkt worden? We zetten knelpunten en remedies op een rijtje, te beginnen met de toegankelijkheid van de particuliere en sociale huisvestingssectoren.

I. In de *particuliere huursektor* blijft het juridische kader grotendeels bepaald door de huurovereenkomst; er is voor de verhuurder een vrijwel absolute keuze van medekontraktant. Voor migranten betekent dit concreet een mogelijke racistische houding van de verhuurders en dus de weigering van woongelegenheden. Dit geeft dan aanleiding tot de beweging van migrantengezinnen naar de goedkoopste en slechtste woningen, tot segregatie en ongewenste concentratie.

Tengevolge van verregaande politisering voelen migranten ook in de *sociale huursektor* af naar de sekondaire woningmarkt. In de sociale huursektor constateert men een zeer geringe aanwezigheid van migranten o.m. ten gevolge van het afschepen van economisch oninteressante groepen.

De gebrekkige taalkennis, de onwetendheid (niet kennen van reglementeringen, het bestaan van premies en toelagen en hoe je die moet aanvragen), de moeilijkheid om de versplinterde en verspreide informatie te bundelen, de onderlinge concurrentie van woonzoekenden, dit alles maakt dat – hoe goed de zaken vaak georganiseerd worden – migranten slechts moeilijk hun algemene en globale positie op de huisvestingsmarkt zullen kunnen verbeteren.

In de particuliere sektor is een effectieve bestrijding van verkrotting en leegstand een mogelijk antwoord op het beperkte aanbod van geschikte woningen. In de sociale huisvesting is samenwerking met vreemdelingenverenigingen onontbeerlijk om in te gaan tegen de politieke gunstfeer. Er mag geen afschepingsbeleid gevoerd worden ten opzichte van migranten. Ze moeten als groep in aanmerking komen voor positieve discriminatie. We stellen daarom voor 10 % van het woningbestand per maatschappij te reserveren voor uitzonderingssituaties.

II. In de particuliere sektor bestaat er geen wettelijke of fakultatieve regeling wat betreft de *woonkwaliteit*: huurder en verhuurder regelen in hun overeenkomst zelf de verdeling van de herstellingen en het onderhoud. Bovendien is er een gebrekkige afdwingbaarheid van de onderhoudsverplichting van de verhuurder door de huurder. Er zijn ook geen garanties van woonzekerheid voor de huurder als tegenprestatie voor zijn investering in de woonkwaliteit, noch voldoende woonfinancieringstechnieken die de huurders zelf in staat stellen met de hulp van premies hun woning te verbeteren. Er is een hoog percentage van onge-

zonde, (on)verbeterbare woningen en leegstand, maar geen effectieve bestrijding van de stedelijke vervaltenden. Er bestaat een standaardbouwconceptie in de sociale woningbouw, vanuit verouderde architecturale en maatschappelijke concepten, en vanuit de gemiddelde Belgische bevolkingsstructuur, waardoor te weinig 'aangepaste woningen' worden opgetrokken.

Vereist is een dwingerder reglementering van woonkwaliteit inzake particuliere en sociale huur. Dit houdt ondermeer in: een billijke verdeling van herstellingen en onderhoud tussen huurder en verhuurder, de onmogelijkheid om er kontraktueel van af te wijken, een vlottere afdwingbaarheid van herstellingen, snellere procedures bij betwistingen, de aanvaarding van de 'exemptio non adimplenti contractus' door de rechters (recht op inhouding van de huurprijs door de huurder wanneer de verhuurder zijn verbintenissen niet nakomt).

III. Wat betreft de *huur* bestaat er in België geen verband tussen kwaliteit en prijs, omdat het spel van de vrije markt speelt. Vaak besteden gezinnen meer dan een vierde van hun budget aan wonen. Ook in deze sek-

tor is er een onvertrouwdheid met verhuis-, huur- en installatiepremië bij vertrek uit ongezonde woningen. Bovendien blijkt dat deze toelagen in Brussel soms geweigerd worden op grond van andere criteria dan de toekenningsvoorwaarden. Er zijn geen verhaalmogelijkheden.

Door de zwakkere vraagpositie die migranten innemen, zowel in de particuliere als in de sociale huursektor, betalen zij een vrij hoge huurprijs in verhouding tot de kwaliteit van de woning. In de particuliere huursektor moet de huurprijs bepaald worden aan de hand van objectieve criteria, zoals kwaliteit, ligging en comfort. In de sociale huisvestingssector ijvert de werkgroep voor: vaste afspraken over de huurprijs met de huurders, de verzwakking van de dominantie van de kostprijs van de woning bij de bepaling van de huurprijs en een duidelijke structuur en relatie tussen nationale overheid, gewest en erkende vennootschappen.

Er moet ook een erkenning komen van tussenpersonen (belangenbehartigers, vertegenwoordigende instanties vanwege de migranten) om een deel van de markt te verwerven, te beïnvloeden en te reserveren voor weinig kapitaalkrachtige bewoners (bv. huurderskollektieven).

IV. Het *beheer van een woning* veronderstelt een impliciete of expliciete kennis van wetten, regelingen en geplogenheden, maar ook het beheersen van een reeks vaardigheden en ervaringen (ondermeer met betrekking tot gas, water, elektriciteit, onderhoud tijdens zomer en winter). Deze woontraditie en –cultuur wordt van generatie tot generatie overgedragen. Migrantten hebben met betrekking tot het wonen vaak andere ervaringen, tradities, regelingen. Voorzover met over ruime financiële middelen beschikt, stelt de beheersing van die verschillende elementen geen noemenswaardig probleem. Men hoeft maar op juridische adviseurs, ambachtslieden en andere vaklui een beroep te doen om de moeilijkheden op te lossen. Voor vele migranten is dit niet of nooit het geval. Hun kennis, ervaringen en vaardigheden zijn meestal ontoereikend,

gebrekkig of partieel. Door sociale huisvestingsdiensten moet dus individuele bijstand worden voorzien, door huurdersverenigingen een kollektief beheer.

Prioriteiten

1. Bestrijding van racisme bij het verhuren van woningen

Omdat de verhuring van huizen en andere onroerende goederen niet opgenomen is in de wet op het racisme van 30/07/81 en het moeilijk is om voor de rechtbank bewijzen te leveren, is deze wet in de strijd tegen het racisme niet efficiënt genoeg. We stellen voor art. 2 van de wet te

vervangen door de tekst die door het wetsvoorstel 214 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden, als volgt werd geformuleerd:

"Met gevangenisstraf van acht dagen tot twee maanden en met een geldboete van 26 tot 500 fr. of met één van die straffen alleen wordt gestraft: (...) 2° hij die onder de in 1° bedoelde voorwaarden zonder wettige redenen hetzij weigert goederen of het genot daarvan, of diensten te leveren, hetzij ruchtbaarheid geeft aan zijn bedoeling ze te weigeren aan een vereniging of een maatschappij of aan de leden ervan, omdat die leden of sommigen onder hen al dan niet tot een bepaald ras, godsdienst of volk behoren of vreemdeling zijn."

foto J. De Staelen

2. Bewaking en verbetering van de kwaliteit van de verhuurde woningen in de partikuliere sektor

De werkgroep stelt voor nieuwe dwingende bepalingen in het Burgerlijk Wetboek in te voegen die enerzijds de verdeling van de herstellingen tussen verhuurder en huurder betreffen, anderzijds de huurder in staat stellen om op een vlotte manier van de verhuurder af te dwingen dat hij de verplichte herstellingen uitvoert.

Bovendien moeten op gewestelijk of gemeentelijk niveau minimale normen van verhuurbaarheid vastgelegd worden. Ofwel wordt zo'n algemeen reglement opgesteld voor heel het Vlaamse en het Brusselse gewest, ofwel kan een voorstel van gemeentelijke verordening worden uitgewerkt. In dit laatste geval gaat het initiatief uitvaard van de gemeenten zelf uit, maar de Gemeenschapsminister van huisvesting kan wel stimulerend optreden. Onze voorkeur gaat uit naar de eerste oplossing. Dergelijk reglement dient op zijn minst twee zaken vast te leggen:

- de gezondheids- en veiligheidsnormen
- de minimum-oppervlakte van de woning.

3. Toegankelijkheid van de sociale huursektor

De sociale huursektor is niet optimaal toegankelijk voor lagere sociaal-ekonomische groepen in het

algemeen en voor vreemde burgers in het bijzonder.

Men kan het aanbod van woningen aanzienlijk uitbreiden, waardoor eventuele ghettovorming wordt voorkomen en aan sociale menging wordt gedaan, zodat in woonwijken verschillende sociaal-ekonomische categorieën vertegenwoordigd zijn. Men kan ook de sociale huisvesting open stellen voor kansarme groepen. De voorstellen van de werkgroep om meer kansarmen in sociale woningen te huisvesten zijn:

- de herinvoering van de prioriteit van de laagste inkomens
 - het proportionaliteitsbeginsel inzake de toewijzing van de woningen
 - de aanleg van de woningreserve voor noodsituaties.
- Deze voorgestelde regelingen kan men opnemen in de basisbesluiten voor het Vlaamse en het Brusselse gewest en verder uitwerken in besluiten van de Vlaamse Executieve. In het Brussels gewest bijvoorbeeld is er een Koninklijk Besluit dat prioriteit verleent aan kandidaat-huurders met minder dan 350.000 fr. inkomen (+ 30.000 fr. per kind ten laste), maar men koppelt dit aan de voorwaarde dat minstens een derde van de woningen van de vennootschap betrokken worden door huurders wier inkomen dit bedrag overschrijdt.

4. Betaalbaarheid

Voor de invoering van een nieuwe huurprijsformule dient men een aantal bepalingen van de basisbesluiten te vervangen. Voorgesteld wordt een stelsel in te voeren zoals tot 1984 in Wallonië gold; het is daar om budgettaire redenen opgeheven. Men dient in Vlaanderen evenwel te aanvaarden dat de actieve gerichtheid op 'kansarmen' bepaalde budgettaire gevolgen hebben. In dit voorstel gaan we er van uit dat er een basishuurprijs bestaat. Die varieert volgens een aantal determinanten die te maken hebben met de staat van de woning, de inkomenssituatie, de gezinssituatie en dergelijke. Ofwel komt de bijpassing ten laste van de vennootschap, eventueel met een mogelijkheid tot rekuperatie bij het gewest; ofwel kan in de OCMW-wet een nieuwe mogelijkheid van

dienstverlening worden voorzien.

5. Doelgroepgerichtheid in de premiesektor

We constateerden dat premies onderhevig zijn aan het Matheus-effekt (proportioneel groot gebruik door midden- en hogere sociaal-ekonomische groepen) en dat door een grote onbekendheid van vreemdelingen met deze regelingen, ze maar in beperkte mate premies en toelagen aanvragen en verkrijgen. Sommige zijn ook voornamelijk op eigendomsverwerving gericht, hetgeen toch een startkapitaal vergt. De normen die gesteld worden zijn vaak niet aangepast aan de wooncultuur van vreemdelingen. Tenslotte is er bij de premies voor sanering en verbetering van woningen geen mogelijkheid tot voorfinanciering, dit wil zeggen dat de kosten van de werken dienen te worden voorgeschoten, wat vaak grote investeringen vergt.

Enkele klemtonen die we bij de herziening van die regelingen voorstellen: de verlaging van de inkomensplafonds voor het verkrijgen van bepaalde premies, een naargelang het inkomen schommelende premie in plaats van een maximum-inkomengrens als criterium, de gedeeltelijke uitbetaling van de premie vóór eventuele werken, met controle op de besteding ervan, en soepelere normen voor de woningen.

6. Informatieverbetering en beheer

Drie knelpunten behoeven hier absolute voorrang: 1. de verbetering van

informatie aan vreemdelingen over wetgeving, reglementering, woongewoonten, vaardigheden inzake wonen; dit alles op nationaal, gewestelijk en gemeentelijk vlak, en met personeel, geschoold voor het werken met vreemdelingen; 2. vormen van kollektief woonbeheer; 3. erkennen en stimuleren van de werking van de huurdersverenigingen en -diensten, en het afsluiten van samenwerkingsovereenkomsten. Ook voor individuele bijstand op juridisch vlak enerzijds en vaardigheden anderzijds kunnen deze verenigingen instaan.

Hoe dit verwezenlijken? De werkgroep denkt aan de verplichte

Budget Huisvesting

De maatregelen voorgesteld onder de rubrieken 'Bestrijding van het racisme' en 'Kwaliteit van huurwoningen in de private sektor' komen meestal neer op wetwijzigingen of aanpassingen van reglementen zonder budgettaire implicaties.

Voor de verbetering van de toegankelijkheid van de sociale woingsektor zijn twee scenario's mogelijk. Een eerste scenario veronderstelt dat de financiële mogelijkheden voor de aanpak van nieuwe projecten in de nabije toekomst zullen toenemen. Het tweede scenario gaat ervan uit dat het sociale woningbestand niet kan worden uitgebreid, maar dat de woningen meer selektief zullen worden toegewezen. We werken alleen het tweede scenario verder uit.

De verbetering van de toegankelijkheid van de sociale woningen voor kansarme groepen impliceert een selektieve huurverlaging of subsidiëring voor de betrokken gezinnen. Wanneer men rekening houdt met enkele beslissende elementen bij de wijze waarop huurinkomsten worden verworven (de rol van de kostprijs van de woning in de formule van de huurprijsberekening; het effect van inkomensvermindering op huurprijsniveau), kan deze selektieve rekrutering van huurders leiden tot een minderopbrengst van de werkelijk geïnde huren door de

oprichting van een gemeentelijke dienst voor migranten met een minimum aantal vreemdelingen, die, naast konkrete opvang, tevens instaan voor begeleiding bij het woningzoekproces, regelmatige informatievergaderingen, het leggen van kontakten met verhuurders en erkende vennootschappen e.d. Elke wettelijke, reglementaire, gemeentelijke regeling inzake wonen dient gepaard te gaan met duidelijke informatiekampagnes, verbale en schriftelijke informatie, eventueel in de eigen taal, en vorming in vaardigheden. De erkenning van diensten voor vreemdelingen en ruimere subsidiëring, ook van diensten opgezet door de betrokkenen zelf, is noodzakelijk.

erkende vennootschappen ten belope van 2,5 %. In 1984 bedroeg de huuropbrengst voor het Vlaamse Gewest 6.081 miljard fr. en voor het Brussels Gewest 2.483 miljard fr. Dit betekent bijgevolg een geraamde minderopbrengst van 214 miljoen fr.

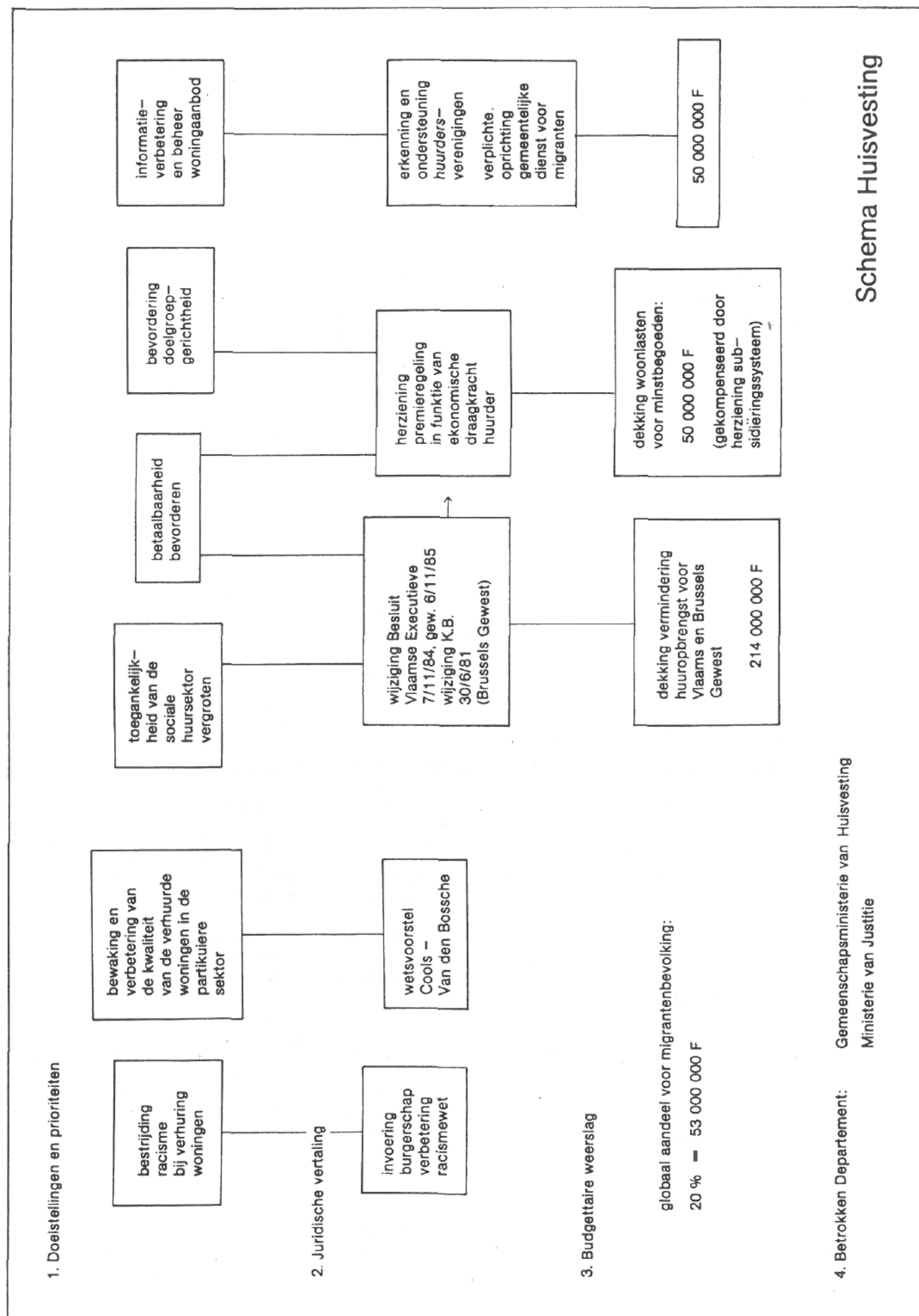
Voor de zeer lage inkomensgezinnen wordt een jaarlijkse tussenkomst in de woonkosten (verwarming, elektriciteit, gas, ...) voorgesteld. Het bedrag per gezin kan afhankelijk gemaakt worden van de werkelijke behoeften. Een schatting van het aantal gezinnen dat hiervoor in aanmerking zou komen, is moeilijk te maken. Evenmin is de berekening van de netto-budgettaire weerslag een eenvoudige zaak, omdat de OCMW's reeds in heel wat gevallen tussenkomen in de woonkosten van behoeftige gezinnen. We redeneren terzake als volgt: hoeveel geld kan vrijkomen voor de betaling van de woonkosten bij een sociale heroriëntering van de budgetten voor sociale huisvesting in het algemeen? Een ruwe berekening leert dat door de halvering van de inkomensplafonds en de modulering van de bouwpremiebedragen 50 miljoen fr. voor de dekking van de woonkosten gereserveerd kan worden. Voor de overheidsfinanciën gaat het om een nuloperatie.

Deze laatste zouden kunnen opgenomen worden in het toekomstige dekreet inzake opbouwwerk. Tevens denken we aan erkenning en subsidiëring op vlak van individuele bijstand en van experimentele vormen van kollektief beheer, aan het juridisch mogelijk maken van samenwerkingsakkoorden tussen erkende vennootschappen of het Woningfonds met erkende huurdersverenigingen.

Voor de verbetering van de informatie over de woningmarkt en de erkenning van de huurdersverenigingen voorziet de werkgroep in een jaarlijks budget van 50 miljoen fr. Alle voorgestelde maatregelen betreffen de (sociale) huisvestingssektor in het algemeen.

De berekening van het migrantenaandeel is moeilijk. We bepalen het op 20 %, ongeveer het dubbele van hun bevolkingsaandeel. De betekenis van deze verdubbeling is veel- eer symbolisch, dan statistisch reëel: de kansarmoede van de vreemde bevolking die o.i. haar aanspraken op sociale huisvesting verantwoordt, varieert sterk volgens de indikator die men hanteert. Slechts enkele indikatoren (volledige werkloosheid, arbeidsongevallen, laag socio-professioneel statuut, ...) wijzen erop dat de vreemde bevolking dubbel zo sterk getroffen is als de Belgische. Toch hanteren we die 20 %-regel hier verder, zodat 53 miljoen van het voorgestelde bedrag voor sociale huisvesting, informatie en huurdersverenigingen als specifiek voor de migrantenbevolking gebudgetteerd kan worden.

Kultuur en identiteit

We kunnen integratie omschrijven als de aanpassing van een etnische groep of categorie aan een nieuwe sociale omgeving met behoud van het recht op een eigen identiteit en ontwikkeling. Integratie vereist dus beslist de uitwerking van de volgende twee krachtlijnen:

- het behoud van het recht op een eigen identiteit behelst ook het recht op de eigen godsdienstbeleving en –uitoefening. Dit recht heeft nood aan een materiële ondersteuning;
- het is essentieel dat de verschillende etnische groepen de kans krijgen hun eigenheid te beleven en te realiseren op basis van vrije zelfbeschikking. Bij de erkenning van de eigenheid speelt ook het onderscheid tussen de verschillende generaties migranten een rol.

De prioriteiten inzake beleid zijn uitgewerkt overeenkomstig de krachtlijnen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen godsdienstbeleid en cultureel-emancipatiebeleid.

1. De erkenning van de Islam als godsdienst

In 1974 werd de Islam als officiële godsdienst erkend. De wet op de erkenning van de besturen belast met het beheer van de temporalien van de islamitische eredienst is slechts gedeeltelijk uitgevoerd. Wel is op 4 mei 1978 een K.B. uitgevaardigd dat de inrichting regelt van deze besturen, verder komitees genoemd. Deze wet voorziet ook dat de staat tot 30 % van de eventuele bouwkosten van de gebedsruimten zou dragen. De provincie kan subsidies toekennen voor wat door de staat of door de islamitische gemeenschap wordt gefinancierd. Aangezien er in de provincies met belangrijke concentraties van islamitische migranten reeds moskeën bestonden, zag men tot nu toe evenwel geen reden dergelijke subsidies toe te kennen. Ook de bezoldiging van de bedienaars van de eredienst is vastgelegd bij wet. Maar ze wacht nog steeds op uitvoering. De uitvoeringsbesluiten die de territoriale reikwijdte van de komitees moeten bepalen, blijven

uit. Deze komitees kunnen dus niet aan het werk.

Dit heeft belangrijke gevolgen voor het islamonderricht in het officieel onderwijs. Sinds de uitvaardiging van de wet betreffende het godsdienstonderricht in het lager en het secundair onderwijs is het mogelijk om in het lager en secundair niveau van het officieel onderwijs tenminste 2 uur islamonderricht per week te organiseren. In uitvoering van deze wet zijn ongeveer 300 islamleraren in dat onderwijs werkzaam: ongeveer 100 Turken, 200 van een andere nationaliteit. Normaal zouden deze leraren moeten worden voorgesteld aan de Minister van Onderwijs door een commissie, samengesteld uit leden van de komitees belast met het beheer van de roerende en onroerende goederen. Vermits die nog steeds op zoek zijn naar hun territorium, worden de leraars voorlopig voorgesteld door het Cultureel Islamitisch Centrum. De minister stelt de leraars voorlopig aan, in afwachting van de volledige uitvoering van de wet op de erkenning van de besturen. In het schooljaar 81/82 werd

reeds aan 20.662 leerlingen in 445 scholen islamonderricht gegeven.

Konklusie

De wetten van 1974 en 1978 bieden voldoende garanties voor de godsdienstbeleving van de moslims in België. Maar de uitvoering blijft onvolledig. Om de islamitische gelovigen in het beheer van de moskees, de godsdienstbeleving en het godsdienstonderricht volledig te betrekken, is de bepaling nodig van de gemeenschappen die de komitees moeten verkiezen. We hebben reeds gewezen op het belang van deze komitees voor de samenstelling van de commissie die de islamleraren moet voorstellen.

Om de band tussen de gelovige gemeenschap in België en de godsdienstleraren te verzekeren, verdient het sterke aanbeveling om alleen leraars in dienst te nemen die reeds in België gevestigd zijn. De overheid dient er natuurlijk op toe te zien dat deze leraars over de nodige pedagogische opleiding en kwaliteit beschikken om als volwaardig lid van het lerarenkorps te kunnen functioneren.

De Islam dient dus dezelfde status te krijgen als de andere erkende godsdiensten in België. Het spreekt daarbij vanzelf dat de normen voor financiële ondersteuning vergelijkbaar moeten zijn met die van andere godsdiensten. Zo moeten voor het

islamonderricht bij de voorstelling van de kandidaat-leraars en bij de benoeming ervan door de Minister van Onderwijs duidelijke pedagogische criteria gehanteerd worden. Ook moeten de afwijkingen inzake taal tot een minimum herleid worden en moet de voorkeur uitgaan naar kandidaat-leraars die in België gevestigd zijn. We denken aan één komitee voor de regio's Vlaanderen en Wallonië en één voor Brabant afzonderlijk.

2. bevordering van het cultureel-emancipatiebeleid

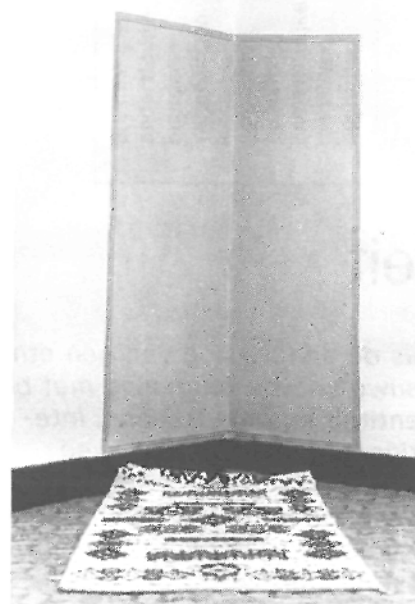
Drie Gemeenschapsministers zijn bevoegd voor dit beleid: Gezin en Welzijnzorg, Cultuur en Onderwijs en Vorming.

a) Gezin en Welzijnzorg

Behalve het Gemeenschapsministerie voor Cultuur, dat een voorrangsbepaald vooropzet in het kader van het vijfde dekreet, beschikt alleen het Gemeenschapsministerie van Gezin en Welzijnzorg over een specifiek instrumentarium. Strikt genomen gaat het hier uitsluitend om het beheer van enkele begrotingsartikelen. Deze artikelen zijn:

1. toelagen aan begeleidingsdiensten inzake de integratie van migranten;
2. toelagen aan migrantenorganisaties;
3. toelagen aan verenigingen en instellingen die taalonderricht verstrekken;
4. toelagen tot aanmoediging van het organiseren en ontwikkelen van integratie-activiteiten;
5. toekenning van een vergoeding aan personen wier taak het is morele en/of religieuze bijstand te verlenen aan gastarbeiders in België;
6. toelage aan de v.z.w. Werkgroep Immigratie te Brussel.

Op de begroting van de Vlaamse Gemeenschap voor 1985 werd hiervoor 26,5 miljoen fr. uitgetrokken. Daarmee tracht de Gemeenschapsminister van Gezin en Welzijnzorg haar beleidsopties te realiseren. Een aspect van dit beleid blijft echter zwaar achterahinken, namelijk de

realisatie van een gekoördineerd beleid. De Vlaamse Hoge Raad voor Migranten, opgericht door een besluit van de Vlaamse Executieve zoekt nog steeds zijn ambtelijke tegenhanger. Wel werd ondertussen een reglement ter erkenning en subsidiëring van de begeleidingsdiensten goedgekeurd. Dit betekende een officiële erkenning en taakverruiming van de vroegere vrijwilligersinitiatieven die onthaaldiensten en kategoriale opbouworganen werden genoemd. De opdrachten van deze diensten bestaan uit:

1. de opvang, de introductie en de maatschappelijke oriëntatie van migranten;
2. de effectieve bereikbaarheid en de toegankelijkheid van de algemene welzijns-, gezondheids-, onderwijsvoorzieningen en sociale, culturele en religieuze voorzieningen op lokaal vlak voor migranten bewerkstelligen, ondermeer door concrete samenwerkingen met deze voorzieningen; de belangen van de migranten bij lokale overheden, instanties en maatschappelijke organisaties mee bepleiten;
3. het lokale verenigingsleven van migranten, in het bijzonder van migrantenjongeren, stimuleren;
4. voorlichtingsactiviteiten organiseren voor de autochtone bevolking met als doel het overdragen van kennis en het geven van inzicht in de positie van de migranten, ten einde

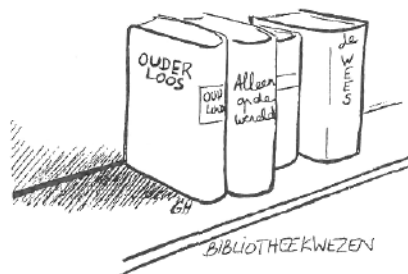
houdingen en standpunten t.o.v. migranten positief te beïnvloeden;

5. voorlichtingsactiviteiten organiseren voor de migrantenbevolking.

Om deze opdrachten te realiseren op zowat alle terreinen waarvoor de Vlaamse Executieve bevoegd is, bevoelagt de Gemeenschapsminister op dit ogenblik de loonkost voor 9 stafmedewerkers en 3 administratieve krachten en een deel van de werkingskosten in 4 begeleidingsdiensten en het overkoepelend orgaan. De begeleidingsdiensten kunnen ook projecten indienen die vallen binnen de bevoegdheid van de Gemeenschapsminister voor Gezin en Welzijnzorg. Opvallend is de grote afstand tussen de uitgebreide opdrachten en de daaraan gekoppelde financiële middelen waarover deze diensten kunnen beschikken. In feite staan de onthaaldiensten voor een onmogelijke opdracht die ze niet naar behoren kunnen vervullen.

b) Cultuur

Van de Gemeenschapsminister van Cultuur behandelen we de bevoegdheden inzake bibliotheekwezen, mediabeleid, jeugdbeleid en permanente opvoeding. We bekijken alleen de punten die belemmerend werken voor de culturele emancipatie van de migrantenbevolking of die specifieke ontplooiingskansen inhouden.

Een bibliotheekdekreet regelt de erkenningsmodaliteiten en het personeelsbestand van de instellingen die erkend en gesubsidieerd worden en die zich richten tot de hele bevolking of specifieke groepen. Hoewel de uitvoering van het bibliotheekdekreet momenteel stopgezet is en de migranten niet zijn opgenomen bij de

specifieke groepen die in het dekreet aan bod komen, zijn er toch een aantal migrant-gerichte projecten aan de gang. Zo cirkuleert in de bibliotheken een nederlandstalige lijst van Arabisch-Turkse boeken die in aanmerking komen voor aankoop. Sommige bibliotheken kopen dergelijke boeken aan.

Het mediabeleid. Wat de B.R.T. betreft, is dit wettelijk geregeld in het Omroepdekreet. De radio heeft haar dagelijkse en wekelijkse programma 'Voel je thuis' voor migranten. De TV zendt het tweewekelijkse programma Babel uit. Er bestaan ook twee reeksen vormingsprogramma's van algemene aard, één in het Turks en één in het Arabisch. Maar ze dateren reeds van enkele jaren terug. Een probleem is dat er, ondanks de officiële erkenning van de Islam, tot op heden geen islamitische omroep bestaat.

In alle grote steden bestaan er vrije radio's voor migranten, maar de erkenning van vrije radio's gebeurt op basis van een advies door de Raad van Niet-Openbare Radio's, waarin geen enkele migrant zit.

Jeugdbeleid. Nergens zijn in de wettelijke beschikkingen inzake het jeugdbeleid specifieke belemmeringen of aanmoedigingen voor de jeugdwerking onder migranten terug te vinden. O.i. zouden zowel het landelijke, plaatselijke en regionale jeugdwerk (jeugthuizen, jeugdateeliers), als de jeugdwelzijnsverenigingen (JIC's, JAC's, werking Kansarme Jeugd) specifieke kansen voor migrantenjongeren kunnen bieden. Wat het eerste betreft gaat de herziening van de criteria voor erkenning en subsidiëring van de lokale jeugthuizen in tegengestelde zin: de kansarme jeugthuizen lopen het gevaar niet meer erkend te worden in een speciaal statuut. Wat de jeugdwelzijnsverenigingen betreft, werden in 1982 initiatieven erkend die werken met migrantenjongeren. Eén van die initiatieven ging uit van een migrantenorganisatie. Maar de subsidiëring ervan werd ondertussen stopgezet.

Permanente opvoeding en culturele animatie. We overlopen twee dekreten en evalueren hen op hun geschiktheid voor de migrantenbevolking.

■ **Het dekreet van 4/7/75** behandelt de rijkssubsidiëregeling van het nederlandstalig sociaal-kultureel vormingswerk voor volwassenen in verenigingsverband, in zoverre het georganiseerd wordt door landelijke verenigingen: verenigingen met tenminste tachtig lokale afdelingen, gespreid over tenminste twee derde van de bestuurlijke arrondissementen van een provincie of tenminste een derde van de bestuurlijke arrondissementen van twee of drie provincies. Het dekreet opteert voor een professionalisering van het sociaal-kultureel vormingswerk. De subsidiëring heeft vooral betrekking op de werkgelegenheid, minder op de werking van de vereniging zelf. Het gaat om verenigingen die dienstverlenend optreden door middel van een aanbod van vormingsmogelijkheden. De andere erkenningsvoorwaarden zijn dat de voertaal het Nederlands moet zijn en dat drie vierden van de deelnemers Belg moeten zijn, afkomstig uit het nederlandstalig landsgedeelte.

De kansen voor het migrantenvormingswerk zijn bijgevolg erg klein.

■ **Het dekreet van 3/3/78** bevat de rijkssubsidiëregeling voor het nederlandstalig sociaal-kultureel vormingswerk met volwassenen in instellingen. Het opteert eveneens voor een professionalisering van het sociaal-kultureel vormingswerk. Toch onderscheidt het zich van het vorige dekreet omdat het tot doel heeft vormingsprogramma's op basis van vrijwilligheid – er is geen territoriale organisatie vereist – te organiseren. Ook hier houdt erkenning in dat de vereniging tot doel heeft alleen nederlandstalig sociaal-kultureel werk te organiseren. Migrantverenigingen worden zo uitgesloten.

■ De geschiktheid van andere dekreten voor de culturele emancipatie van de migrantenbevolking stuit bijna telkens op het gebruik van het Nederlands als voertaal bij de vorming.

Het taalprobleem weegt zo zwaar door op de mogelijkheden om het cultureel werk bij migranten te subsidiëren dat wellicht moet gedacht worden aan een specifieke subsidiëeringswijze voor de werking van de migranten en hun organisaties, bijvoorbeeld via de erkenning van de migrantengemeenschappen als eigen culturele gemeenschappen. Zoals in het hoofdstuk 'Onderwijs' reeds gesteld is, kan dit door de vervanging van het woord 'landstaal' door 'taal' in de wet van 30/7/63.

■ **Het kaderdekreet ter coördinatie** van het cultureel-emancipatiebeleid kan een eerste aanloop vinden in twee adviezen van de Vlaamse Hoge Raad voor Migranten. Het eerste advies stuurt aan op de betoelaging van migrantenorganisaties van sociaal-kulturele aard. Deze organisaties kunnen op gemeentelijk, regionaal/provinciaal of op gemeenschapsniveau gestructureerd zijn. Het is de bedoeling van dit advies om de organisaties, zeker deze die op het niveau van Vlaanderen georganiseerd zijn, aan te zetten zich op termijn te laten inschakelen in het algemeen ondersteuningsbeleid voor het sociaal-kultureel verenigingsleven. Het tweede advies stuurt aan op de ondersteuning en vorming van mensen die een functie vervullen of willen vervullen in de migrantenorganisaties en die bereid zijn om deze vorming door te geven (zogenaaamde multiplicatoren). De vorming zou volgende inhoud moeten bestrijken: technieken en vaardigheden voor verenigingswerk; kennis van en inzicht in het migrantenwerk, ook als onderdeel van het ruimere verenigingsleven; migrantenproblematiek en Belgische samenleving; inzicht in de identiteit van de migrantengroep of vreemdelingengroep. Dit alles kan een hulp betekenen voor kaders en vrijwilligers in de migrantenwerking. De organisatie van de vorming zou voornamelijk een zaak worden van de migrantenorganisaties en de organisaties van politieke vluchtelingen.

Het spreekt vanzelf dat de juridische vertaling van beide adviezen slechts gedeeltelijk tegemoet komt aan de problemen inzake de culturele

emancipatie van de migrantenbevolking. Ook de kulturele barrières in de dekreten inzake permanente vorming en kulturele animatie moeten opgeheven worden. Een belangrijke stap daartoe is in de kultuurpaktwetgeving na "ideologische en filosofische minderheden" de woorden "en etnische minderheden" erbij te voegen.

c) Onderwijs en Vorming

De bevoegdheden van de Gemeenschapsminister van Onderwijs en Vorming vinden hun wettelijke bron in artikel 59 bis van de Grondwet.

Inzake onderwijs werkt de Gemeenschapsminister aan een beleidsplan waarin reeds volgende konkrete punten voorkomen: informatie naar het onderwijspubliek toe, de concentratie van initiatieven op welbepaalde plaatsen en het inrichten van seminaries voor leerkrachten. In het kader van de verlenging van de leerplicht ontstonden projecten zoals 'alternerend onderwijs' (in samenwerking met de E.G.) en 'deeltijds onderwijs'. Het project 'Lerend werken' van de vzw Foyer werkt bijna uitsluitend met migrantenkinderen.

Wat betreft de bevoegdheden van de minister inzake vorming, verwijzen we in de eerste plaats naar het

hoofdstuk Onderwijs, waar sprake is van pre-, post- en parascolaire vorming. Daarnaast lopen er in het kader van de kursussen Sociale Promotie een tweetal kursussen voor migrantenjongeren (Antwerpen, Limburg). Deze kursussen voorzien in een opleiding tot 'migrantenanimator'. Wat betreft beroepsopleiding en bijscholing (dekret van 20/3/84) is het de bedoeling van de Minister om de participatie van de migranten in het project 'Beroepsopleiding niet onmiddellijk gericht op een arbeidsplaats' en in de projecten voor laaggeschoolde, jong-volwassen werklazen, op te voeren.

Budget Kultuur en Identiteit

Erkenning van de Islam

Wat de salariering van de imams betreft, nemen we het bedrag van het provisioneel krediet (2.160.000 fr.) ingeschreven in de begroting van Justitie van 1986 over.

Gezien voorlopig noch het aantal komitees, noch hun territoriale bevoegdheid vastgelegd zijn, is het niet mogelijk om de kosten voor de oprichting en de herstelling van de moskees precies te berekenen. Verder werkend met het voorstel dat we gedaan hebben, gaan we ervan uit dat er drie komitees zullen opgericht worden: één voor Vlaanderen en Wallonië, één voor Brabant. De provincies moeten de kosten van de huisvesting van de imams dragen. Daarvoor dienen ze een provisioneel krediet van 300.000 fr. per provincie te voorzien.

De betaling van de islamleraars valt ten laste van de begroting van onderwijs. Op basis van het aantal islamleraars dat reeds aan de slag is (ongeveer 60) en de demografische dynamiek, kan worden aangenomen dat op de begroting 86/87 van het Nederlandstalig Ministerie van Onderwijs 35 miljoen fr. voorzien moet worden voor de betaling van deze leraars.

Kultureel-emanipatiebeleid

Aangezien de participatie van de migranten in de initiatieven gesteund door de betrokken gemeenschapsministers bijna onbestaande is, kan als stelregel voor de toekomst het evenredigheidsprincipe gehuldigd worden: 4% migranten in de bevolking van Vlaanderen hebben recht op 4 % van de middelen voor kulturele emancipatie. We hebben de budgetweerslag van de voorstellen inzake kultureel-emanipatiebeleid projectmatig uitgewerkt per gemeenschapsminister.

a) Kultuur

Dekreten permanente opvoeding en volkswontwikkeling: de ontwikkeling van een zestal migrantenprojecten en de erkenning van twee organisaties als organisatie voor volkswontwikkeling gericht op bijzondere doelgroepen bedraagt 10 miljoen fr.

Jeugdwerking (werking kansarme jeugd): het mogelijk maken van een drietal nieuwe projecten en de ondersteuning van reeds bestaande projecten: 3 en 2 miljoen fr., samen 5 miljoen fr.

Het totale bedrag voor de Gemeenschapsminister van Kultuur komt op 15 miljoen fr.

b) Onderwijs en vorming

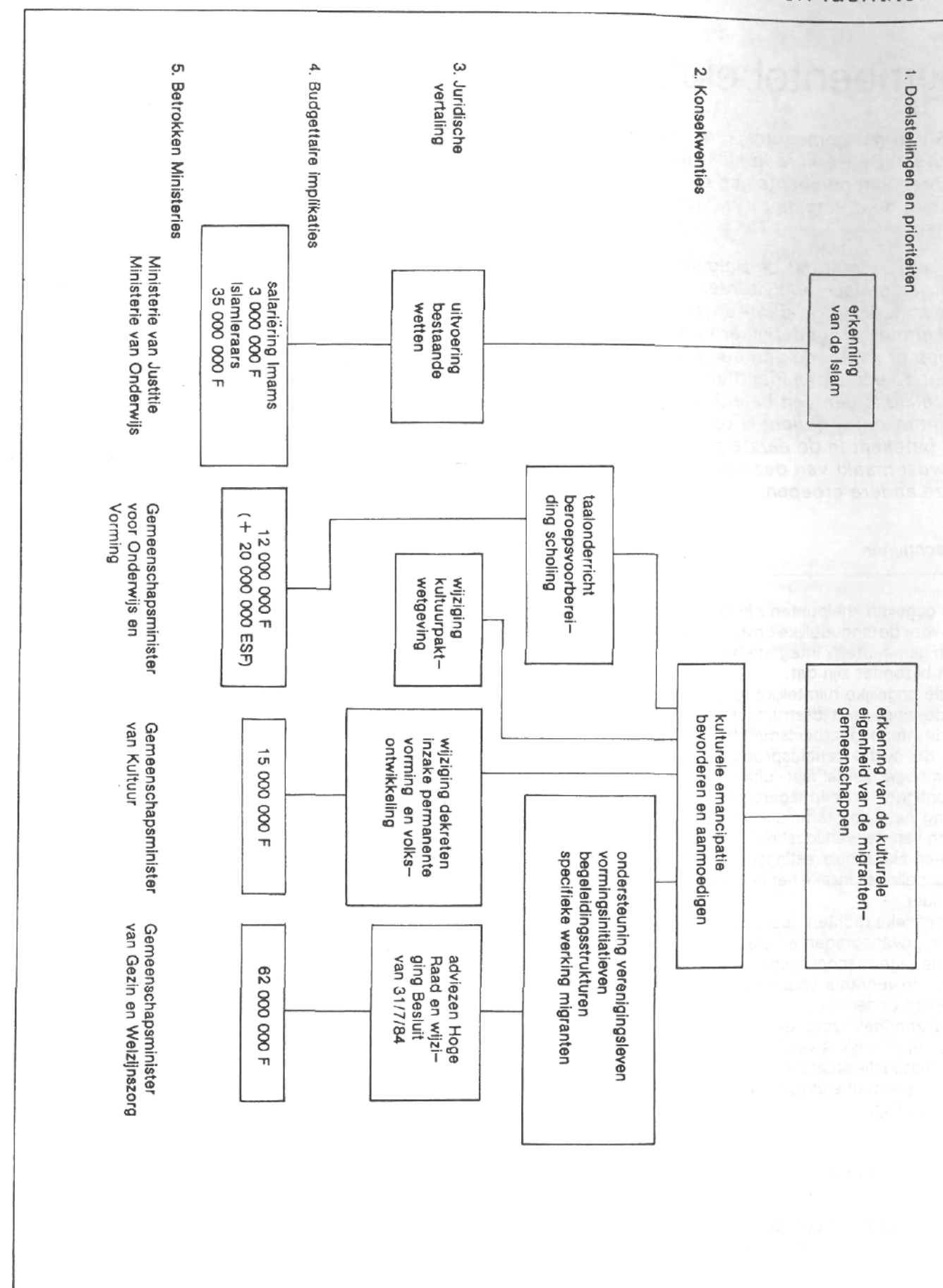
Taalonderricht migranten: de reglementering, voorgesteld door de Werkgroep Nederlandse Taallesen van VOCOM voorziet in coördinatiefuncties en basistoelagen per initiatief en kost 12 miljoen fr. Vormingsinitiatieven inzake overgang van de school naar de werksituatie: om migrantenjongeren een reële kans op werk te bieden, dienen bij de R.V.A. mogelijkheden geschapen. Dit kan door een budgettaire herschikking voor een bedrag van 20 miljoen fr. Deze inspanning kan worden aangevuld met 20 miljoen fr. afkomstig van het Europees Sociaal Fonds.

c) Gezin en Welzijnszorg

Een degelijke subsidiëring van de begeleidingsstructuren (30 miljoen fr.), van vijf welzijnsprojecten (7 miljoen fr.), van een specifieke werking voor migrantenvrouwen (5 miljoen fr.), ondersteuning van het verenigingsleven (13 miljoen fr.) en de vorming van migrantenmultiplikatoren (7 miljoen fr.), dat alles zou 62 miljoen fr. kosten.

Schema Kultuur en Identiteit

Gemeentebeleid

Ook aan het gemeentelijk integratiebeleid dient nog heel wat gesleuteld. De werkgroep kiest prioritair voor het opstarten en verbeteren van gemeentelijke diensten voor migranten. Die diensten kunnen de drempels tot de gemeentelijke administratie gevoelig verlagen.

We stellen vast dat de Belgische samenleving bestaat uit groepen die zich etnisch en cultureel van elkaar onderscheiden (ook al is hun cultuur en/of identiteit steeds in evolutie). Daarom ook wordt integratie hier gedefinieerd als de "aanpassing van een etnische groep of categorie aan een nieuwe omgeving met behoud van het recht op een eigen identiteit en ontwikkeling". Een positief integratiebeleid is dan een beleid dat – met betrokkenheid van de migranten zelf – gericht is op het waarmaken van deze doelstelling. Dit betekent in de eerste plaats dat men de autochtone bevolking bewust maakt van deze ontwikkelingen en de aanwezigheid van deze andere groepen.

Krachtlijnen

De gegeven knelpunten zijn een basis voor de inhoudelijke opvulling van een gemeentelijk integratiebeleid. In het bijzonder zijn dat:

- de ongelijke ruimtelijke spreiding,
- de jonge leeftijdsstructuur,
- de inferieure arbeidsmarktsituatie,
- de werkloosheidsproblematiek: een hoger aantal niet-uitkeringsgerechtigden en een lagere doorstroming naar programma's ter bestrijding van de werkloosheid,
- een akuit huisvestingsprobleem,
- bepalingen inzake het bestaansminimum,
- politieke rechten: recht op vereniging, overleggraden en stemrecht,
- de lagere scholingsgraad en een grotere voorkeur voor een beroepsgericht onderwijs,
- gezondheidszorg: een ziektebeeld dat afhankelijk is van hun juridische en materiële situatie en de gebrekkige gezondheidsvoorlichting en opvoeding.

De te realiseren taken

De werkgroep heeft een raamtekst opgesteld die de te realiseren taken

van een positief gemeentelijk migrantenbeleid samen met de randvoorwaarden omschrijft.

1. Studie en permanente informatieverzameling en evaluatie

Een gemeentelijk migrantenbeleid steunt op een aktueel overzicht omtrent de situatie waarin de minderheden verkeren: de demografische componenten, het cultureel leven (eigen verenigingen, participatie aan sport en evenementen, wensen en verwachtingen, ...) en de sociale situatie (tewerkstelling, werkloosheid, opleidingsbehoeften, huisvestingssituatie, ...). Het geeft richting aan het te voeren beleid en reikt criteria aan voor de evaluatie van de gevoerde akties.

2. Informatie, voorlichting, vorming en animatie

Het gemeentelijk migrantenbeleid zal er naar streven om aan Belgen en migranten al de inlichtingen te verschaffen die een harmonisch samenleven kunnen vorderen. Dit kan gebeuren door middel van voorlichtingscampagnes, vormingskursussen, culturele beurzen, feesten, ... Thema's die hierbij bijzondere aandacht verdienen: – migratie in de wereld en de

na-oorlogse migratie naar West-Europa;

- kultuurachtergronden en interkulturalisme;
- de voortschrijdende internationalisering van de samenleving;
- internationale verdragen en verklaringen.

Ten behoeve van de migranten in de gemeente kan bijkomende informatie verzameld, vertaald en verspreid worden omtrent:

- opvoeding en onderwijssystemen in België,
- gezondheidsvoorlichting en hygiëne,
- de werking van de gemeente, het tot stand komen van gemeenteraadsbeslissingen, inspraak, participatie en stemrecht,
- voorzieningen, dienstverlening en wetgeving.

Het uitbreiden van de mogelijkheden van Nederlandse taallessen en het stimuleren van de deelneming hieraan behoort eveneens tot deze taken.

3. Koördinatie en ondersteuning van de hulpverlening en het welzijnswerk

Door het opzetten van een continue werking op gemeentelijk vlak rond informatieverzameling en informatieverspreiding en de dagdagelijkse kontakten met de migrantenbevolking, zal deze werking veelvuldig gekonfronteerd worden met de vragen naar (individuele) hulpverlening en welzijnswerk. De personen belast met de uitvoering van het positief beleid kunnen zich hier opstellen als een kontaktpunt met de bestaande initiatieven terzake, en dit op twee niveaus:

1. konkreet: het opsporen, de intake, en de eerste begeleiding naar gespecialiseerde diensten (gemeentelijk, regionaal of provinciaal)

2. structureel: inventarisering en analyse van de hulpvragen die zich aandienen, stellen de medewerkers in staat om advies uit te brengen aan de bevoegde raden en diensten.

De personen belast met de uitvoering stellen zich niet in de plaats van de werkende dienstverlenende instanties, zij zullen enkel trachten die beter af te stemmen op de specifieke hulpvragen.

4. Overleg en inspraak

In samenspraak met de migranten moet het gemeentelijke beleid verschillende overleg- en inspraakmogelijkheden onderzoeken, opstarten en stimuleren. Uit de werking van de Gemeentelijke Overleggraden voor Migrant en de voormalige Gemeentelijke Adviserende Komitees in Limburg blijkt dat voor het op peil houden van een goed overleg en inspraak, gerichte motivering en vorming van de migranten belangrijk is.

5. Realiseren van de toegankelijkheid van de algemene voorzieningen

Theoretisch zijn de lokale voorzieningen (RVA, BTK-, DAC- & TW-stelsel, sociale huisvesting, sport-, cultuur- & vormingscentra, bibliotheken, OCMW's, ...) voor de hele bevolking bedoeld. De feitelijke bereikbaarheid ervan voor de migranten is vaak ontoereikend, wat hun sociaal-cultureel isolement mee bepaalt. De personen belast met het uitvoeren van het positief beleid kunnen er op toezien dat de feitelijke bereikbaarheid van de lokale voorzieningen verhoogt en dat zij, bij hun verdere beleidsvoorbereiding en beleidsuitvoering, de belangen en noden van de migranten duidelijk betrekken.

6. Aanvullende initiatieven en het stimuleren van de zelfwerkzaamheid

In wijken en buurten waar het sociaal-cultureel leven vrijwel onbestaand is en waar een heropleving van het buurtleven – in het bijzonder voor kinderen, jongeren en vrouwen – kan bijdragen tot de leefbaarheid van de buurt, zal het gemeentelijk beleid aanvullende initiatieven nemen, in het bijzonder door het stimuleren van de zelfwerkzaamheid van de migranten.

foto J. Proot

Budget Gemeentebeleid

Op 3 december 1986 werd door de heer Dhoore een **voorstel van dekreet** ingediend in de Vlaamse Raad "houdende voorafgaande toewijzing van een procentueel bedrag uit het Gemeentefonds ter bevordering van een positief gemeentelijk migrantenbeleid". Het voorstel bepaalt dat 0,5 % van de middelen van het Gemeentefonds zou verdeeld worden over die gemeenten in het Vlaamse Gewest waar meer dan 10 % van de bevolking de Belgische nationaliteit niet heeft. De verdere konkretisering wordt overgelaten aan de Executieve.

Dit zou betekenen dat naast factoren als de oppervlakte, het totaal aantal inwoners, het percentage bejaarden, de actieve bevolking tewerkgesteld in de gemeente, de personenbelasting, ... de aanwezigheid van migranten in de gemeenten één van de factoren zou worden die mee de verdeling bepaalt van de middelen door 'de schatkist' aan de gemeente overgemaakt. Voor het jaar 1984 werd 35.259 miljoen frank verdeeld over de gemeenten van het Vlaamse Gewest. Door een voorafname van 0,5 % zou dus in dat jaar 176 miljoen kunnen verdeeld worden over gemeenten die

het bewijs kunnen leveren van een positief integratiebeleid. Deze werkwijze brengt geen bijkomende staatsuitgaven met zich mee. Er worden wel **andere prioriteiten** gelegd.

Het systeem van 'voorafname' wordt eveneens toegepast om het Hulpfonds en het Bijzonder Fonds voor Maatschappelijk Welzijn van financiële middelen te voorzien. De raming van de financiële middelen, nodig om de in deze nota voorgestelde prioriteiten uit te voeren, steunt op het Nederlands systeem 'Gemeentelijke Bestuurskosten Minderheden' en de bevolkingsscijfers van de volkstelling in 1981. De Nederlandse regeling voerden onze bovenburen in 1981 in om de totstandkoming van een gekoördineerd minderhedenbeleid op lokaal niveau te bevorderen. Naast de hier gestelde opdrachten is deze regeling eveneens interessant omdat ze een concrete verdeelsleutel geeft.

De minderheidsgroepen die in Nederland in rekening worden gebracht, zijn de ingezetenen van ex-kolonies, de werknemers en gezinsleden afkomstig van 'wervings-

landen', de woonwagenbewoners en de vluchtelingen en asielzoekers. Er wordt een tussenkomst voorzien vanaf 250 leden uit minderheidsgroepen, woonachtig in de gemeente. Indien de gemeenten van het Vlaamse Gewest in categorieën worden verdeeld op basis van de gegevens van de volkstelling van 1981, kan met behulp van deze verdeelsleutel een financiële raming voor een gelijkaardig systeem in Vlaanderen opgemaakt worden. In totaal zouden 135 Vlaamse gemeenten beroep kunnen doen op een tussenkomst, voor een totaal bedrag geraamd op 109 miljoen fr. Bij de vergelijking tussen Vlaanderen en Nederland moeten enige be-

denkingen worden gemaakt:
 - de financiële kost in Vlaanderen is een overschatting, omdat in de beschikbare cijfers van de volkstelling ook Nederlanders, Fransen, Britten, Amerikanen, ... meegeteld zijn;
 - anderzijds is er ook een onderschatting van de kosten, omdat enkel de minimumtussenkomst per categorie is verrekend, omdat het niet-geïndexeerde bedragen betreft, omdat in Nederland gemeenten - naast bij Binnenlandse Zaken - ook bij andere ministeries terecht kunnen, en tenslotte omdat in Vlaanderen woonwagenbewoners niet worden meegerekend. In het bedrag van 109 miljoen werd

ook niet meegerekend:
 - de kosten noodzakelijk voor het opzetten en blijvend financieren van een administratieve controlecel op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap
 - het opzetten en financieren van de noodzakelijke begeleidingsorganen en coördinatie op bovengemeentelijk vlak.

Schema Gemeentebeleid

1. Doelstellingen en prioriteiten

Uitbouw van een gemeentelijke dienst voor migranten (mits gelijktijdige realisatie van de prioriteiten op andere domeinen)

met als taken

- studie en permanente informatie-verzameling
- informatie, voorlichting, vorming en animatie
- coördinatie en ondersteuning van de hulpverlening en het welzijnswerk
- overleg en inspraak organiseren
- realiseren van de toegankelijkheid van de algemene voorzieningen
- aanvullende initiatieven nemen en zelfwerkzaamheid stimuleren

2. Budgettaire weerslag

176 miljoen uit het Gemeentefonds te verdelen over 135 gemeenten op basis van migrantenaanwezigheid

3. Betrokken overheden

Ministerie van Binnenlandse Zaken
 Gemeenschapsminister van Binnenlandse Zaken
 Gemeenten

KOÖRDINATIE VAN HET BELEID

Koördinatie per beleidsdomein

Het zou een goede zaak zijn, moest iedere minister in zijn beleid rekening houden met wat er ter plaatse leeft. Sommige ministers deden dit reeds. Meestal gebeurt dit in de vorm van een advieskommissie, zoals de stuurgroep Elkaar Ontmoetend Onderwijs van de Minister van Onderwijs en natuurlijk de Vlaamse Hoge Raad voor Migrantanten van de Gemeenschapsminister van Gezin en Welzijnszorg. Ten behoeve van andere ministers, zoals die van Cultuur en die van Onderwijs en Vor-

ming, zou zulke advieskommissie zeker nuttig werk kunnen verrichten.

De algemene coördinatie in de Vlaamse Gemeenschap

We stellen voor de opdracht 'coördinatie van de migrantenproblematiek in de Vlaamse Gemeenschap' toe te wijzen aan de Minister van Binnenlandse Zaken. Hij zo rechtstreeks geadviseerd worden door de Vlaamse Hoge Raad voor Migrantanten, óók over het gemeentebeleid waar hij zelf voor verantwoordelijk is. Om zijn coördinatietaak te vervullen, be-

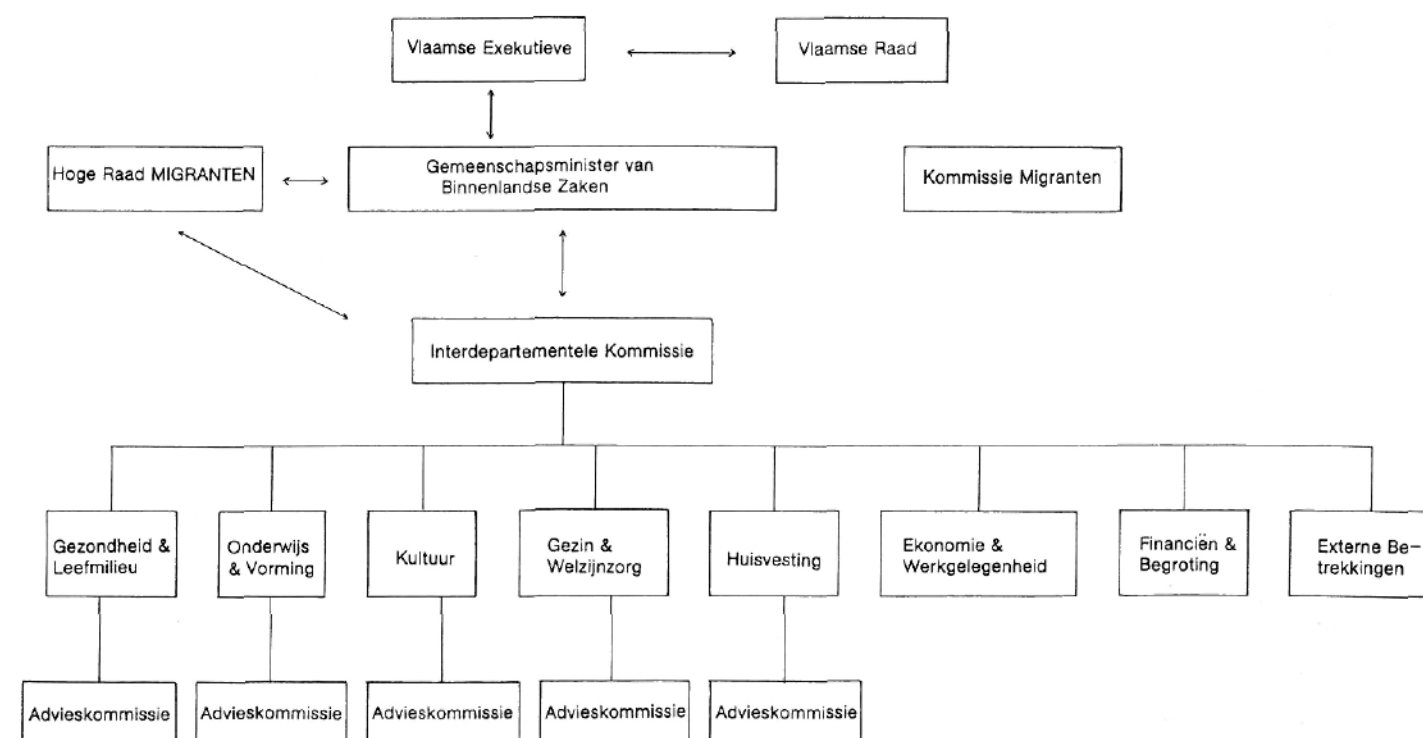
schikt hij over een interdepartementale Commissie Minderheden.

Deze werkingen vragen om een eigen budget.

De nationale coördinatie

Voor de nationale coördinatie hantieren we dezelfde redenering, zowel wat betreft coördinatie per beleidsdomein, als de algemene coördinatie: de Minister van Binnenlandse Zaken coördineert, daarbij geholpen door een Nationale Raad voor de Immigratie.

Schema: voorstel voor de coördinatie van het integratiebeleid in de Vlaamse Gemeenschap.

Budgettaire weerslag van het voorgestelde integratiebeleid inzake Buitenlandse Minderheden.

Beleidsdomeinen	Juridische gelijkheid	Onderwijs	Gezondheids- zorg	Huisvesting	Kultuur identiteit	Gemeente 0,5 % uit ge- meentefonds ^o	Koördinatie	Totalen
Nationale Ministeries								
Sociale Zaken Sociale Ze- kerheid	°41 250 000 92 400 000							133 650 000
Justitie					3 000 000			3 000 000
Onderwijs (Ned.)		201 570 000 25 000 000 400 000 8 000 000 300 000	4 720 000		35 000 000			274 990 000
Gemeenschapsministeries							23 500 000	23 500 000
Binnenlandse Zaken								
Gezondheid Leefmilieu			46 150 000 5 000 000 7 500 000					58 650 000
Onderwijs Vorming	10 000 000				12 000 000			22 000 000
Kultuur					15 000 000			15 000 000
Gezin en Welzijnszorg					62 000 000			62 000 000
Huisvesting				53 000 000				53 000 000
Totalen	143 650 000	235 270 000	63 370 000	53 000 000	127 000 000		23 500 000	645 790 000

^o Interne herschikking van het gemeentefonds voor een bedrag van 109 000 000.

^{oo} 33 % van het nationaal totaal. Dit percentage werd berekend op basis van het Vlaamse aandeel in de Marokkaanse, Turkse, Griekse, Portugese, Zairese en Tunesische bevolking in België.

foto archief Vocom

DE WERELD NA HET WITBOEK

De beleidsvoorstellen die in dit Witboek verdedigd worden, zijn nog lang niet gerealiseerd. Budgettair en in termen van werkgelegenheid gaat het voor Vlaanderen om ongeveer 618 miljoen frank, goed voor zeker 500 arbeidsplaatsen. De huidige toestand is, bijzondere statuten meegerekend: 225 miljoen fr., goed voor een 150-tal arbeidsplaatsen. Natuurlijk pleiten we niet uitsluitend voor meer geld en meer werk: ze zijn slechts twee van de middelen die noodzakelijk zijn om de kwalitatieve doelstellingen van het integratiebeleid te bereiken. Andere noodzakelijke middelen zijn sensibilisering, mobilisering van democratische krachten en vorming van migranten en Belgen die het integratiebeleid zullen dragen en uitvoeren.

De functie van dit Witboek is in de eerste plaats een open gesprek op gang brengen. Zo'n gesprek zal zowel een politieke als een technische dimensie hebben. Politiek gaat het erom dit dokument bespreekbaar te maken en/of dit vormingsmateriaal te gebruiken in politieke bewegingen, sociale en socio-kulturele organisaties. Het is beslist de bedoeling niet om via ex-cathedra spreekbeurten een consensus over dit dokument af te bedelen. Wel stuurt de studiekommissie aan op een uiteindelijke consensus, ook al is ze gebaseerd op een grondige amendementering van de originele voorstellen. Technisch (vooral juridisch, budgettair, administratief-or-

ganisatorisch) vertoont deze tekst heel wat tekorten. De auteurs vragen niet beter dan technisch advies om ze te verbeteren en ook meer uitvoerbaar te maken. Ze rekenen daarbij op uw kennis en die van uw relaties.

Stelt zich tenslotte de rol van de studiekommissie in de wereld na het Witboek. Ons inziens beperkt die zich tot inhoudelijke verbeteringen en het verstrekken van toelichtingen, eventueel via vormingsinitiatieven en spreekbeurten. Maar op korte termijn loopt die rol af en wordt de fakkel overgedragen aan de politieke en sociale bewegingen die het Witboek zullen gebruiken als actieplatform. Een nationale koördinatie van de democratische inspanningen voor betere integratiekansen zal in de toekomst noodzakelijk blijven. De studiekommissie dringt er op aan dat de initiatieven die tot die koördinatie moeten leiden, vlug genomen zouden worden, zodat zij haar geesteskind aan de goede zorgen ervan kan overlaten. Ze hoopt op de ruimst mogelijke politieke ondersteuning van haar oproep.

Wie geïnteresseerd is in de volledige tekst van het Witboek – een gedetailleerde versie van de voorstellen en een meer uitgebreide schets van de situatie van de migranten in Vlaanderen – kan dit Witboek (tweede druk) terug bestellen bij V.O.CO.M., Poststraat 156, 1030 Brussel.

Materialenbank

Op 9 oktober werd de *Materialenbank*, een project van het Centrum Buitenlandse Werknemers en gesteund door de Provincie Antwerpen, plechtig geopend.

De materialenbank is een voorziening met leermiddelen en achtergrondinformatie voor leerkrachten, begeleiders, lesgevers, studenten... die werken met anderstaligen in het regulier of volwassenenonderwijs. Zij richt zich tot scholen en initiatieven in de Provincie Antwerpen.

Je vindt er:

- lesmateriaal voor basisonderwijs, voortgezet onderwijs en volwassenenonderwijs
- projectmateriaal
- speelleermateriaal
- materiaal voor intercultureel onderwijs
- materiaal voor onderwijs in eigen taal en cultuur
- achtergrondliteratuur.

Je kan er:

- Je informeren en oriënteren*
- methodes inkijken en bestuderen
 - lessuggesties zoeken
 - achtergrondinformatie opzoeken
 - tijdschriften raadplegen

Lenen

Een groot gedeelte van de materialen kan ontleend worden met in achtnaam van een paar voorwaarden.

Advies krijgen

onder andere over kwaliteit, gebruik en aanschaf van lesmateriaal, over klasorganisatie, over didactische en methodisch handelen.

Lessen voorbereiden

In een rustige werkruimte kan je - met een groepje leerkrachten of individueel - lessen voorbereiden, materiaal bekijken en dergelijke. Er is de mogelijkheid om materiaal te fotokopieren.

De materialenbank heeft een ruimer opzet dan alleen maar een bibliotheek. De Materialenbank wil ook naar buiten treden:

- in scholen en organisaties mee helpen zoeken naar oplossingen voor bepaalde problemen
- informatie geven over verschillende aspecten van onderwijs aan anderstaligen
- geschikt lesmateriaal aanreiken
- mee opzetten en uitbouwen van projecten
- meewerken in themagroepen
- opzetten van deskundigheidsbevorderende activiteiten over allerlei onderwerpen i.v.m. onderwijs aan anderstaligen.

Openingsuren

De materialenbank is de hele week open van 9.00 tot 12.30 en van 14.00 tot 17.00 uur. Op vaste permanentie-uren kan je er terecht voor gericht advies:

volwassenenonderwijs
maandag van 17.00 tot 20.00 uur
vrijdag van 14.00 tot 17.00 uur
basis en lager secundair onderwijs
dinsdag van 17.00 tot 20.00 uur
woensdag van 14.00 tot 17.00 uur
of na telefonische afspraak.

Provinciale Materialenbank Leermiddelen Nederlands voor Migranten: Van Daelstraat 35, 2200 Borgerhout. Tel. 03/235 34 06.

Lessenreeks voor leerkrachten

V.z.w. Foyer richt een lessenreeks in over *Nederlands geven aan anderstalige kinderen*. Het is de bedoeling daarmee leerkrachten uit het nederlandstalig basisonderwijs te Brussel te informeren over specifieke methode en didactiek, vereist voor het onderwijzen van Nederlands als tweede taal. De Foyer stelt vast dat de leerkrachten doorgaans niet de nodige opleiding op dit vlak kregen.

De lessenreeks bestaat uit een tiental woensdagnamiddagen. Voor een eerste cursusgroep zijn de plaatsen reeds allemaal ingenomen. Een tweede cursusgroep werd daarom geprogrammeerd. Die cyclus vangt aan op 25 november in het Trefcentrum van Jette 'Huize Essegem'.

Voor meer informatie: Foyer v.z.w., Werkhuizenstr. 25, 1080 Brussel. Tel. 02/426.74.95.

Stemrecht

De *Arbeidersfotografen* stelden een fotobrochure samen rond stemrecht voor migranten. Die kreeg de titel mee "Zin in een ander? Kies een buitenlander!" Op een ludiek manier wordt de situatie van de migranten en de toenemende diskriminatie van deze groep in verband gebracht met de eis politiek stemrecht aan migranten te verlenen.

De brochure is te verkrijgen bij: *Arbeidersfotografen*, p/a Notelarenstraat 74, 3500 Hasselt.

Gemeenteraadsverkiezingen

Voor de gemeenteraadsverkiezingen van '88 lanceert *De Wakkere Burger* ook nu weer een groot-scheepse campagne. Een open en inspraakgericht gemeentebestuur: dat is de doelstelling. Ook het gemeentelijk stemrecht voor migranten behoort tot het ideeënplatform van *De Wakkere Burger*.

Een belangrijke aanzet tot de voorbereiding van de verkiezingen en een nuttig werkinstrument is de onlangs gepubliceerde 'Info-aktiebrochure gemeenteraadsverkiezingen 1988'.

Meer informatie over *De Wakkere Burger* en hun campagne kan je bekomen bij:

De Wakkere Burger, Liedtsstraat 27-29, 1210 Brussel. Tel. 02/242.54.15.

De brochure is verkrijgbaar door overschrijving van 100 fr. op rek.nr. 068-0955710-93 met vermelding "Info '88".

Islamwereld

De v.z.w. *Uitstraling Permanente Vorming* van de VUB organiseert een voordrachtenreeks getiteld 'Aspecten van de Islamwereld'. De reeks loopt van 18 nov. tot 16 dec., telkens op woensdagnamiddag van 14.30 tot 17.00 uur. Aangekondigde sprekers: M. El Baroudi, L. Catherine

en J. Leman.

Inlichtingen: UPV, Pleinlaan 2, 1050 Brussel. Tel. 02/641.27.50.

Zoekertje

De v.z.w. *Vereniging van Marokkaanse Jongeren* zoekt vrijwilligers voor:

- kinderwerking
 - naschoolse begeleiding
- Vrijstelling van stempelkontrole en onkostenvergoeding is mogelijk.

Geïnteresseerden nemen contact op met Mohamed Boukourna, Vereniging voor Marokkaanse Jongeren, Vermicelliefabriekstraat 10, 1080 Brussel. Tel. 02/427.41.94 (na 17 u.).

INTEGRATIEBELEID BUITENLANDSE MINDERHEDEN IN VLAANDEREN-BELGIE

Witboek Integratiebeleid Buitenlandse
Minderheden in Vlaanderen-België.

Tweede druk!

Brussel, 28 november 1986